

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ
РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Конференцію організовано у межах проектів ЕРАЗМУС+ 611599-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-MODULE «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів до Європейського Союзу: виклики для України» та ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи і недоліки монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України», які фінансуються з боку Європейського Союзу*

Funded by the
European Union

ОДЕСА

2023

Рекомендовано до друку Вченою радою Факультету міжнародних відносин, політології та соціології ОНУ імені І. І. Мечникова. Протокол № 9 від 4 липня 2023 р.

Рецензенти:

І. О. Івашук, доктор економічних наук, професор

О. А. Довгаль, доктор економічних наук, професор

Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 26 травня 2023 р.) / за загальною редакцією д.е.н., проф. С. О. Якубовського, к.е.н., доц. Ніколаєва Ю. О., доктора філософії Алексеєвської Г. С. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. – 57 с. – Мова укр., англ.

У збірник увійшли матеріали наукових доповідей професорів, доцентів, викладачів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів та співробітників наукових установ Гонконгу (Китаю), Грузії та України, зроблених на міжнародній науково-практичній конференції “Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності”. На конференції було обговорено загальні тенденції розвитку світового господарства, визначено чинники глобальної нестабільності та шляхи її подолання, оцінено соціально-економічні наслідки повномасштабної війни Росії проти України, проаналізовано вплив подій в Україні протягом 2020-2023 років на розвиток пострадянських країн.

*Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов’язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з освіти та культури (ЕАСЕА). Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності

За загальною редакцією доктора економічних наук, професора Якубовського С. О., кандидата економічних наук, доцента Ніколаєва Ю. О., доктора філософії Алексеєвської Г. С.

ЗМІСТ

<i>Doctor of Economic Sciences, Prof. Oleksandr Rogach</i> MULTINATIONAL ENTERPRISES AND HOME COUNTRY EXPORTS: THEORETICAL ISSUES.....	5
<i>к.е.н., доц. Підчоса О. В.</i> ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ КНР У СУЧАСНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ.....	7
<i>PhD, Prof. Nino Davitaya</i> WAR IN UKRAINE- CONSEQUENCES FOR GEORGIA AND GEORGIAN ECONOMY.....	9
<i>Кириченко М. В.</i> ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА ПРОСУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ.....	11
<i>Olha Kyrychenko</i> THE IMPACT OF INTERNATIONAL TOURISM ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EU COUNTRIES IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN- UKRAINIAN WAR.....	13
<i>к.е.н., доц. Ніколаєв Ю. О., Аль-Кадоорі Хашиим</i> ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА МІСЦЕ КИТАЮ В ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	15
<i>к.е.н., доц. Ніколаєв Ю. О., Форостовець Г. І.</i> АНАЛІЗ СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЧЕХІЇ.....	17
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Полякова Т. В.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ МІГРАЦІЙНИХ ПОЛІТИК В КРАЇНАХ БАЛТІЇ.....	20
<i>Кириченко М.В., Андреева Є. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	22
<i>к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Гайдай В. О.</i> ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ.....	23
<i>Кириченко М.В., Галюк А. А.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	25
<i>к.е.н., доц. Родіонова Т. А., Животікова М. О.</i> СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄС.....	28
<i>д-р. ф. Алексеєвська Г. С., Кулікова В. С.</i> РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	29

<i>д-р. ф. Алексеєвська Г. С., Лещинська А. Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЄЦБ В ПЕРІОД СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ 2008-2009 РР.....	31
<i>д-р. ф. Алексеєвська Г. С., Пина Е. В.</i> АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ У 2008 – 2009 р.р...	33
<i>Розновська П. І.</i> ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШВЕЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ.....	35
<i>Daria Maneva, PhD Halyna Alekseyevska</i> MACROECONOMIC ANALYSIS OF SWITZERLAND AND JAPAN ECONOMIES.....	38
<i>к.е.н., доц. Родіонова Т. А., Юркова О. О.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАНЬ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	39
<i>Бортніченко А. Л.</i> МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ТА МЕТОДИ ЇЇ РЕГУЛЮВАННЯ У КРАЇНАХ ЄС.....	41
<i>Горянська Д. Ю., к.е.н., доц. Родіонова Т. А.</i> ДИНАМІКА ІНФЛЯЦІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ.....	43
<i>Галюк А.А., д-р. ф. Алексеєвська Г.С.</i> ВПЛИВ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КИТАЮ.....	45
<i>Добродєєва Зу-Пей Діана</i> СУЧАСНИЙ СТАН РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВСТРАЛІЇ ТА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ.....	48
<i>Алмаз А. О.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТОРГІВЕЛЬНИХ БАЛАНСІВ КРАЇН ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	50
<i>Дерябін Р. О.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ БРАЗИЛІЇ ТА АРГЕНТИНИ.....	52
<i>Кущак Д. С.</i> ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТОРГІВЕЛЬНИХ БАЛАНСІВ США ТА КАНАДИ.....	53
<i>д.е.н., проф. Якубовський С. О.</i> ЗМІНИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ, МОЛДОВИ ТА ГРУЗІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	55

*Doctor of Economic Sciences, Professor Oleksandr Rogach
Chu Hai College of Higher Education, Hong Kong
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine*

MULTINATIONAL ENTERPRISES AND HOME COUNTRY EXPORTS: THEORETICAL ISSUES

Interaction of FDI and international trade is not a new topic within economic science. Theoretical discussion within various directions of economic studies envisaged rationalization of alternative forms of entering foreign markets (FDI or exports). This issue always was interesting for neoclassical economists. But they prioritized analysis of international trade and treated some models, where a firm substitutes exports with establishing a foreign subsidiary, as a secondary issue. Neoclassical political economy and neoclassical models of international trade treated these two forms of international economic relations mainly as substitutes to each other. They focused largely on international trade. Outward investments were considered to be only one of the factors that, according to those researchers, could change pace and structure of exports. Theories of international business paid relatively less attention to correlation of exports of home country and outward investments. But they also tried to trace certain regularities of this process within the context of studying multinational enterprises (MNE).

Vernon (1966) was one of the first researchers of international business who showed interrelationship between FDI and exports. He considered specific stages of product cycle within the model of product life cycle: New Product, Maturing Product and Standardized Product stages. A product is technology intensive at the first stage. Then its development and production require increasing capital intensity. The last stages of maturity and decline envisage standardization of the product. It becomes labor intensive and outdated. Each stage of a product life cycle is related to certain stage of its international exchange. Vernon (1966) showed that at the first stages a MNE mainly exports an innovative product. Only at the maturity stage a MNE uses outward FDI to substitute exports. FDI at the last stage lead to stopping exports from the home country and emergence of imports of cheap products from countries with low wages.

FDI macroeconomic theory of Kojima (2010) also studied FDI and exports. That researcher developed a FDI theory which was based on theory of international division of labor and analytical model of comparative costs of Heckscher and Ohlin. Its aim was to create integrative theory of international trade and direct investment, where comparative advantages of a country would be the key category. According to Kojima, trade value growth is the criterion of maximization of the benefits from activity of MNE and national wealth growth. He considers that FDI is a catalyzer and the main instrument for changing production structure in both countries exporting capital and in investment recipient economies. They complement international trade for maximizing benefits of trade specialization and exchange.

Kojima tried to prove a hypothesis that countries benefit from trade expansion when entrepreneurship capital is exported from those industries of a home country, where the country has no comparative advantages, to those industries of a host country, where the latter has comparative advantages. Such FDI aim at reaching higher production efficiency and production contraction in industries without comparative advantages in the home country of a MNE. Kojima determined two FDI types. FDI causing international trade growth are called pro-trade FDI. When international production of MNE limits trade, investments are called anti-trade FDI. Therefore, these two FDI types have different effects (Kojima, 1975).

Unlike Mundell's model, Kojima's complementarity model proves that after MNE invest capital, production in a host country shifts to a situation when it grows in least capital intensive industries (where a country has comparative advantages) and it decreases in more capital intensive industries (where a country has no comparative advantages). This stimulates trade

growth. Thus, Kojima's model shows complementarity of FDI and trade instead of their substitution.

Theories of MNE also help to understand why, after a period of exporting, a company decides to switch to foreign production at its subsidiary. Theory of internalization and Dunning's paradigm explain this with an attempt to decrease transaction costs and to remove market uncertainty (Dunning, 1981). As one of the proponents of internalization school, Rugman (2010) proved that a company always compares costs of various forms of entering a foreign market to choose one of them. Variable costs of transportation, insurance and customs procedures are compared to costs of establishing a subsidiary. If internalization allows having lower costs of making FDI than costs of exporting, a company will substitute exports with production abroad.

A group of researchers restored a traditional methodological approach to FDI as a substitute of trade. They tried to unite the main categories of the international trade theory and the theory of MNE. Their views are expressed in the proximity-concentration tradeoff theory (Brainard, 1993; Helpman, 1984; Head & Ries, 2001).

The main idea of the proximity-concentration tradeoff theory is that companies treat exports and multinational production as alternative means of entering foreign markets, when they choose between the advantages of proximity and concentration. Proximity to clients decreases trade costs, while concentration of production in one place leads to the benefits of economies of scale at the level of a plant. The proximity-concentration tradeoff theory evidences that international trade and horizontal FDI are alternative forms of internationalization strategy at a company level. On one hand, choosing FDI enables to move production closer to consumers and to avoid transport costs under international trade (proximity advantage). On the other hand, establishing a subsidiary inevitably causes additional fixed costs for a company, which could be avoided if a company chooses to export from its home country (Brainard, 1993).

In theory, the mechanism how outward FDI affect exports is based on direct and indirect effects. The direct effects are created by demand of foreign subsidiaries for imported raw materials and components from the home country. The indirect effects include a sophisticated multiplying influence on the competitive advantages of a country and a company exporting capital. E.g., a reverse spill-over effect takes place within the channels of MNE. Such an intra-industry productivity spill-over from foreign companies to domestic firms exists due to copying business models, technology transfer and international spread of research and development. It reduces production costs, improves quality of goods and services, i.e. provides more opportunities for exports.

REFERENCES:

1. Brainard, S. L. (1993). *An empirical assessment of the proximity-concentration tradeoff between multinational sales and trade* (working paper 4580). NBER. doi 10.3386/w4580
2. Dunning, J. H. (1981). *International production and the multinational enterprise*. London: Allen and Unwin.
3. Head, K., & Ries, J. (2001). Overseas investment and firm exports. *Review of International Economics*, 9(1), 108–22.
4. Helpman, E. (1984). A simple theory of international trade with multinational corporations. *Journal of Political Economy*, 92(3), 451–71.
5. Kojima, K. (1975). International trade and foreign investment: substitutes or complements. *Hitotsubashi Journal of Economics*, 16(1), 1–12.
6. Kojima, K. (2010). *Direct foreign investment: A Japanese model of multi-national business operations*. London: Routledge.
7. Rugman, A. M. (2010). Reconciling internalization theory and the eclectic paradigm. *Multinational Business Review*, 18(2), 1–12.
8. Vernon, R. (1966). International trade and international investment in the product cycle. *Quarterly Journal of Economics*, 80(2), 190–207.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ КНР У СУЧАСНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

У ХХІ столітті нові технології та нові форми бізнесу у сферах Інтернет (Web 3.0), великих даних, штучного інтелекту та інших секторах, що активно розвиваються, реконфігурують використання основних факторів виробництва та змінюють структуру світової економіки, а також моделі конкуренції. Враховуючи вищенаведене, не викликає подиву те, як активізувалися зусилля КНР у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Це також свідчить про те, що країна перейшла до створення інновацій, які потрібно захищати.

У 2021 році масштаби цифрової економіки Китаю оцінювалися у 45,5 трлн. юанів (~6,7 трлн. дол. США), що становить близько 39.8% ВВП (Chu, 2023). Ситуація з COVID-19 також прискорила розвиток цифрової економіки у КНР та в усьому світі.

Нові технології та форми ведення бізнесу висувають нові вимоги до захисту ПІВ особливо у галузі цифрових технологій. Тому перед відповідними органами КНР стоїть завдання адаптації норм, правил та заходів з захисту ПІВ, щоб забезпечити стійке та ефективне використання даних.

У програмних документах зазначається, що: Китай докладатиме більше зусиль у секторі ПІВ, щоб краще обслуговувати розвиток нових сфер діяльності та нових форм бізнесу протягом 14-го п'ятирічного плану (2021-2025); Національне управління інтелектуальної власності¹ (НУІВ) проведе поглиблене вивчення та протестує використання великих даних, штучного інтелекту (ШІ) та інших нових сфер і форм бізнесу в Інтернеті; у 14-й п'ятирічці Китай докладатиме різноманітних зусиль щодо патентної експертизи, захисту ПІВ на данні (інформацію), захисту ПІВ пов'язаних з Інтернет та міжнародного співробітництва у сфері ПІВ; НУІВ буде виконувати подвійну функцію просування патентної експертизи у сприянні інноваціям та їх практичному застосуванню. Це покликає покращити правила експертизи у нових галузях, щоб прискорити прориви у ключових технологіях та їх промислове застосування. В результаті це буде сприяти реалізації проекту захисту ПІВ на данні (інформацію), просувати дослідження у сфері законодавства та встановлювати правила у даному секторі, спрямовані на ефективний захист та використання даних для забезпечення конфіденційності та національної безпеки; органи влади КНР з питань ІВ також посилять захист ПІВ пов'язаних з Інтернет та сприятимуть інтегрованому розвитку сектору, як в онлайн так і в офлайн режимі, щоб відповідати новим викликам інформаційної ери.

Китай також сприятиме міжнародному співробітництву з інтелектуальної власності у нових сферах і формах бізнесу, а також міжнародній нормотворчості та стандартизації у сфері великих даних, штучного інтелекту та інших нових галузях.

Згідно з планом, встановлено цілі за ключовими показниками роботи у сфері ІВ, зокрема: кількість високоцінних патентів на винаходи на 10000 осіб досягне 12; кількість патентів, виданих за кордоном, досягне 90000; додана вартість патентомістких галузей та галузей авторського права становитиме 13% і 7,5 % ВВП, відповідно (Xinhua, 2021). Цільовий показник річного обсягу імпорту та експорту роялті на інтелектуальну власність встановлено на рівні 350 млрд. юанів (близько 54,7 млрд. дол. США) (Lu, 2021).

З вищенаведеного можна зробити висновок, що Китай концептуально, інституційно та законодавчо готовий до конкуренції та відстоювання ПІВ у нових секторах економіки, та секторах що тільки утворюються (напр. метавсесвіті²). Розуміючи, що більшість нових

¹ Англ. National Intellectual Property Administration (NIPA).

² Метавсесвіті вже зараз генерують значні прибутки, а потенційно їх ВВП може бути більшим за ВВП фізичного світу.

форм бізнесу з'являється у сфері нематеріального виробництва, є віртуальними та пов'язані з Інтернет та даними, акцент зроблено саме на цих елементах.

Особлива увага приділена роботі у галузі стандартизації та нормотворчості, а також інтернаціоналізації цієї роботи, фактично мова може йти про наміри поєднати контроль над новими, такими, що тільки з'являються та перспективними фізичними технологіями, нематеріальними активами та процесами через систему патентів та стандартів³.

Також варто зазначити, що відносно новою рисою науково-технологічного та інноваційного розвитку КНР є вплив на глобальний науково-технологічний розвиток через систему прав інтелектуальної власності, зокрема, власних патентів (фальш-патентів⁴), аналіз патентної бази і використання патентів, що не використовуються⁵.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Chu, E. (2023, February 2). *China's Digital Economy: Full Steam Ahead*. HKTDRC Research. <https://research.hktdc.com/en/article/MTI4OTE5MTYwMg>
2. Contreras, J. (2020, July 2). Patent fakes: How fraudulent inventions threaten public health, innovation, and the economy. *Bill of Health*. <https://blog.petrieflom.law.harvard.edu/2020/07/01/patent-fakes-fraud-inventions-covid/>
3. Lu, Z. (2021). IPR Protection in China: A Step Forward. Retrieved from: <https://www.mfa.gov.cn/ce/cezanew//eng/znjl/P020211015811680910164.pdf>
4. Xinhua. (2021, November 2). *Economic watch: China to strengthen IPR support in new fields, business forms*. Xinhua. from http://www.news.cn/english/2021-11/02/c_131

³ Така стратегія вже була успішно реалізована США у період початку цивільного використання Інтернет і на довгий час закріпила лідерство країни у секторі електронної комерції та цифрових технологій. Жорстка конкуренція за право бути першими у формуванні нової цифрової інфраструктури Web 3.0 (взаємодія та розуміння даних у Web комп'ютерними системами) є одним з факторів торговельного та технологічного протистояння КНР-США, яскравим прикладом якого є ситуація навколо технологій зв'язку 5G.

⁴ Практика яка дуже довгий період часу використовується у світі і полягає у тому, що патент отримується на ідею, а не на наявні існуючі винаходи. За існування такої системи виникає явище «патентного троллінгу», коли власник патенту на не існуючий винахід/технологію може звинуватити у порушенні патенту тих, кому вдалося розробити реально працюючу технологію. Навіть якщо такий патент зрештою може бути оскаржений і визнаний недійсним у суді (що логічно), судові розгляди щодо патентів є дорогими і довгими, що для більшості малих та середніх підприємств є неприйнятним рішенням. Загроза патентних суперечок сама по собі може послабити ентузіазм щодо ринку нових продуктів, стримуючи вихід на ринок та поширення інноваційних продуктів та конкуренцію.

Патентним троллінгом займаються організації з захисту патентів (англ. «patent assertion entity») (PAE) або а «non-practicing entity» (NPE), – компанії, які купують патенти у третіх сторін і прагнуть отримати дохід, відстоюючи їх проти ймовірних порушників у суді) (Contreras, 2020).

⁵ За останнє століття у світі сгенеровані значні обсяги інтелектуальної власності, що дуже довгий період часу не були комерціалізовані. Ситуація змінилась у першій декаді 2000-х років. Розвиток Інтернет спростило доступ до баз даних інтелектуальної власності, забезпечив технічну можливість організувати глобальні електронні торговельні платформи, а також дозволив здійснювати глобальні маркетингові кампанії з використанням маркетингу соціальних мереж. Все це суттєво спростило доступ до ринку малим та середнім виробникам. Не дивно, що Китай зайняв лідируючі позиції у даному секторі. Цьому сприяла комбінація факторів: наявність диверсифікованої виробничої бази (часто кластерізованої, що пришвидшує процес виробничий процес та впровадження інновацій); технологічна готовність до впровадження інновацій та випуску інноваційних продуктів; можливість використовувати ефект масштабу за орієнтацією на ємний внутрішній ринок та ринок США (пізніше ЄС та ін.); динамічний сектор МСП; доступність кредиту; підтримка експорту; ефективна логістична система та ін. Цим можна пояснити постійну появу нових продуктів на глобальних майданчиках електронної комерції, наприклад, на AliExpress та існування безлічі каналів у соціальних мережах, які кожний день просують нові продукти, що продаються на даному майданчику.

WAR IN UKRAINE- CONSEQUENCES FOR GEORGIA AND GEORGIAN ECONOMY

Due to Covid 19 Georgia's economy was suffering from various lock downs and restrictions, however, in 2021 the economy has been expanded by 10.4%, which was a quite good result after about 7% contraction in 2020. Due to Covid pandemic in the world, strict restrictions and all overall development Georgian economy was also suffering from high inflation in 2021 and it did reach 9.6% in average for 2021 [The World Bank, Press Release April 19, 2022].

In the second half of the year pandemic restrictions has been eased globally, also vaccination procedure did contribute the positive impact in tourism and hospitality business. National Bank of Georgia also implemented quite effective supervision policy regarding capital requirements and buffers for banking sector, as well as for non-banking financial institutions, so in general the final outcome for 2021 was positive.

War in Ukraine and sanctions on Russia are hitting economies around the Globe. The South Caucasian regional economy is now forecast to shrink by 4.1% this year, compared with the pre-war forecast of 3% growth, as the economic shocks from the war compound the ongoing impacts of the COVID 19 pandemic [The World Bank, Press Release April 19, 2022].

According to World Bank information in Georgia inflation rose to an average of 11.3% in February 2022. Food and fuel prices contributed around 6% points in overall inflation, in response the National Bank of Georgia tightened the monetary policy rate to 50 basis point in March 2022.

Nowadays many experts suggest that the war in Ukraine will not cause a full economic shut down of the country, however, it is likely to impact adversely through trade, tourism and remittances. Elevated commodity prices are also affecting Georgia, oil and food process have increase sharply since the beginning of the war; There are still uncertainties and disruptions of commodity supplies from Russia and Ukraine. We expect that these impacts will cause a slowdown in growth, higher inflation and widening external balances. Georgia's growth forecast for 2022 has been downgraded to 2.5 percent from the 5.5 percent projected before the war began [The National Bank of Georgia, Financial Stability Report, I quarter 2022].

The conflict in Ukraine will also likely have a significant impact on poverty and vulnerability due to the decline in tourism and remittances and the higher energy and food prices (especially wheat). In Banking sector so far the National Bank plays a very positive role: capital buffers remain reasonable, the macro-financial framework is credible, and the banking sector is entering the crisis in relatively strong shape. Fiscal discipline has been maintained over the past decade, although the planned post-COVID consolidation may decelerate due to the economic slowdown.

Besides economic impact the war in Ukraine caused many uncertainties in country's political life, which itself plays negative role for financial stability and investment climate. Unfortunately, Georgia is actually ruled by Russian oligarch Ivanishvili who has a huge interest in Russian politics and finance. Ukraine is considered as our main partner with Moldova in European Union membership, but Georgian parliament even could not deliver the clear supporting message to Ukraine. Nowadays ambassador of Ukraine is not still assigned and president Zelenskiy still did not get the clear message regarding his appearance on Georgian Parliament session. On the other hand, Georgian soldiers are straggling in Ukraine, people are gathering humanitarian aid and many private companies are offering jobs to Ukrainian refugees. So there is a big lack of communication and cooperation between society and government, political instability has been deepening with Ukrainian crises, which negatively affects the economic and financial stability of the country.

Due to current situation few Non-Governmental organizations and Economists developed some recommendations for Georgian Government which might be helpful for the country and may contribute in prevention of economic slowdown [Transparency international, economic issues, April 12, 2022].

The government of Georgia should state clearly that county will not be used to circumvent sanctions against Russia. Even the sanctions are political issue, the expectation that Russian business or political persons may use Georgian financial system or some other tools to avoid them will damage county's reputation for a long period of time. So far the only state institution- the Central Bank has the clear regulations and messages for financial sanctions, however, we still have many uncertainties on border, especially for cargos and transit goods. With sanctions for Russia, Georgia has a unique opportunity to attract at least a small Western companies that have left Russia. So with this purpose it will be very important to be clear regarding sanctions on Russia.

As the price stability is one of the most painful issues now, import duties should be abolished for the countries with which we do not have a free trade agreement and which are alternative suppliers of products that come mainly from Russia. This will help in stability of prices and also may diversify import. Unfortunately, due to political reasons stated above, after 2012 the dependence on Russian import has been increased dramatically. Nowadays Georgian government should be busy working on concluding free trade agreements with all strategic partners. These agreements will also have a very positive impact for long run, but given the current situation, Georgia can more actively demand for such agreements. Increasing the geographical area of free trade will reduce Georgia's dependence on import –export with Russia.

The Government of Georgia should reduce a budget spending; it should concern especially the financing of projects the effectiveness of which has not been studied. Due to increased corruption in the country, this will be a big issue.

It is important to assess professionally the real negative impact of sanctions on Russia and negotiate with western partners and international financial institutions to attract additional financial recourses. This will be alternative to the economic losses caused by the war in Ukraine.

The government of Georgia need to take into account that due to the created geopolitical reality the role of the country as a transit country is increasing and this potential should be fully utilized; In that purpose Georgia needs to enhance transport potential by accelerating infrastructure development and modernization.

Georgia should develop a strategy to reduce energy dependence of Russia. Even natural gas and electricity which have been imported from Russia nowadays do not account a large share of Georgia's domestic consumption, it is important to reduce anyway. Recent events reminded us once again that Russia is using its energy recourses as leverage for political pressure, which poses the significant risks to sustainable economic growth and development.

REFERENCES:

1. World Bank Report 2021-2022. Retrieved from: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/04/19/georgia-s-economic-growth-to-slow-amid-impacts-of-war-in-ukraine>
2. National Bank of Georgia – Annual report 2021. Retrieved from: <https://www.nbg.gov.ge/fm/>
3. National Bank of Georgia – Financial stability report, 2021. Retrieved from: <https://www.nbg.gov.ge/fm/>
4. Transparency International, 2021. Retrieved from: <https://www.transparency.ge/en/post/10-recommendations-government-georgia-economic-issues>

ВПЛИВ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ НА ПРОСУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ

Криптовалюти стали значною частиною сучасного фінансового світу, залучаючи увагу як інвесторів, так і широкої громадськості. Проте, успіх криптовалютного проекту залежить не лише від його технологічних особливостей, але й від ефективної стратегії маркетингу. У цьому контексті, соціальні мережі здобули велике значення як потужний інструмент для просування криптовалюти та залучення інвесторів.

Роль соціальних мереж у маркетингу криптовалюти:

1. Залучення аудиторії

Соціальні мережі надають унікальну можливість залучити велику аудиторію до криптовалютного проекту. Широкий охоп аудиторії соціальних мереж дозволяє привернути увагу потенційних інвесторів та користувачів. Посилення присутності криптовалюти в соціальних мережах, створення зацікавленості і взаємодії з аудиторією сприяє збільшенню свідомості про проект і підвищує його репутацію.

2. Взаємодія зі спільнотами та вплив на думку громадськості

Соціальні мережі створюють можливість взаємодії зі спільнотами, які зацікавлені у криптовалютах. Розміщення інформації про проект, проведення дискусій, відповіді на запитання користувачів - все це сприяє встановленню довіри та побудові позитивного спілкування з громадськістю. Ефективне керування соціальними мережами дозволяє контролювати і впливати на думку громадськості щодо криптовалюти та створює сприятливе середовище для прийняття інвестиційних рішень.

Зараз використовуються такі стратегії маркетингу в соціальних мережах для криптовалютних проектів:

1. Створення привабливого контенту

Важливим аспектом маркетингу в соціальних мережах є створення привабливого та цікавого контенту, що привертає увагу аудиторії. Це можуть бути інформаційні статті, відеоролики, інфографіка, конкурси тощо. Забезпечення регулярного та цікавого контенту допомагає підтримувати інтерес аудиторії, залучати нових користувачів та викликати взаємодію.

2. Використання впливових осіб

Співпраця з впливовими особами у соціальних мережах може бути ефективним інструментом просування криптовалюти. Впливові особи мають велику кількість підписників та шанувальників, що дозволяє їм передавати повідомлення про проект більшій аудиторії. Співпраця з такими особами може сприяти підвищенню свідомості про криптовалюту, створенню позитивного іміджу та залученню нових інвесторів.

3. Таргетована реклама

Соціальні мережі надають можливість точно налаштувати цільову аудиторію для рекламних кампаній. Використання таргетованої реклами дозволяє спрямувати повідомлення про криптовалюту саме до тих користувачів, які проявляють інтерес до цього типу інвестицій. Це допомагає максимально ефективно використати бюджет рекламної кампанії і залучити релевантну аудиторію.

Використання соціальних мереж для маркетингу криптовалюти також пов'язане з викликами та ризиками. Недостовірна інформація, негативні відгуки або атаки конкурентів можуть негативно вплинути на репутацію проекту. Крім того, стримування соціальних мереж, зміна алгоритмів та правила їх функціонування можуть вплинути на ефективність маркетингових стратегій.

Маркетинг в соціальних мережах має значний вплив на просування криптовалюти. Використання соціальних мереж як інструменту для залучення аудиторії, взаємодії зі спільнотами та створення привабливого контенту дозволяє підвищити свідомість про криптовалютний проект, підвищити його репутацію та залучити інвесторів. Однак, необхідно бути свідомими викликів та ризиків, пов'язаних з використанням соціальних мереж, та постійно адаптуватися до змін у цьому середовищі.

Майбутнє маркетингу в соціальних мережах для просування криптовалюти виглядає обіцяючим. З розвитком технологій і зростанням зацікавленості в цифрових активах, соціальні мережі будуть ще більш важливими для криптовалютних проектів. Очікується, що будуть виникати нові інноваційні підходи до маркетингу в соціальних мережах, такі як використання віртуальної реальності або розширеної реальності для підвищення залученості аудиторії та покращення взаємодії.

Крім того, зростання свідомості про криптовалюту і зміна уявлень щодо цифрових активів можуть призвести до більшої прийнятності його використання в соціальних мережах. Розвиток регуляторних рамок і політики може також сприяти створенню сприятливого середовища для маркетингу криптовалют.

У підсумку, маркетинг в соціальних мережах є необхідним інструментом для просування криптовалюти. Ефективне використання соціальних мереж дозволяє залучити аудиторію, побудувати позитивне спілкування з громадськістю та залучити нових інвесторів. Проте, необхідно бути свідомим викликів та ризиків, пов'язаних з цим інструментом, та постійно адаптуватися до змін у соціальних мережах, щоб досягти успіху у просуванні криптовалюти.

Хоча вже багато досліджень[1,2] було проведено щодо впливу маркетингу в соціальних мережах на просування криптовалюти, є деякі аспекти, які потребують подальшого дослідження:

1. Вплив вірусного маркетингу

Один з цікавих аспектів, які можна дослідити, - це вплив вірусного маркетингу в соціальних мережах на просування криптовалюти. Вірусний маркетинг базується на створенні контенту, який швидко поширюється через соціальні мережі завдяки вовлеченню аудиторії. Дослідження впливу вірусного маркетингу на поширення інформації про криптовалюту можуть допомогти виявити нові можливості для просування криптовалютних проектів.

2. Роль впливових осіб у маркетингу криптовалюти

Дослідження може бути зосереджене на ролі впливових осіб у маркетингу криптовалюти в соціальних мережах. Це може включати аналіз впливу співпраці з впливовими особами на свідомість про криптовалюту, кількість інвесторів та загальний успіх проекту.

3. Аналіз впливу реклами та платних просувань

Дослідження може також досліджувати ефективність реклами та платних просувань криптовалют в соціальних мережах. Це включає аналіз різних рекламних форматів, способів спонсорських публікацій та їх впливу на залучення нових інвесторів.

4. Регуляторні аспекти

Окрім аналізу маркетингових стратегій, важливо також досліджувати регуляторні аспекти просування криптовалюти в соціальних мережах. Це включає вивчення впливу регуляторних політик, обмежень та ризиків на ефективність маркетингових кампаній.

Маркетинг в соціальних мережах відіграє важливу роль у просуванні криптовалюти. Його вплив полягає у залученні аудиторії, побудові позитивного іміджу та залученні інвесторів. Однак, для досягнення успіху потрібно ретельно планувати та реалізовувати маркетингові стратегії, бути свідомим викликів та ризиків і постійно адаптуватися до змін в соціальних мережах. Дальні дослідження у цій галузі можуть допомогти розширити знання про ефективність та інновації в маркетингу криптовалюти в соціальних мережах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Almansour, Bashar. (2020). Cryptocurrency Market: Behavioral Finance Perspective. The Journal of Asian Finance, Economics and Business. URL: https://www.researchgate.net/publication/346565632_Cryptocurrency_Market_Behavioral_Finance_Perspective
2. Bitcoin and Beyond Cryptocurrencies, Blockchains, and Global Governance // Edited by Malcolm Campbell-Verduyn. RIPE Series in Global Political Economy URL: <https://library.oapen.org/bitstream/id/c8a35b6e-03a3-4116-97b9-f50ce7534b6/1000376.pdf>

Olha Kyrychenko

Odesa I. I. Mechnikov National University

THE IMPACT OF INTERNATIONAL TOURISM ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EU COUNTRIES IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Since February 2022, Russia and Ukraine have been in a state of full-scale war. This has significantly affected all spheres of the country's development and changed the established direction of tourist flows. War has had a notable impact on international tourism in the region, also it has some consequences for the European tourism and economies of the EU countries

The war in Ukraine has a broad impact on neighboring countries, indirectly affecting tourism in Eastern Europe. Many tourists canceled their bookings in countries such as Latvia, Poland, Estonia, Hungary, and Romania in the beginning of the war.

The consequences of the aforementioned war for the tourism industry are diverse, but it can be noted that with the intensification of armed conflicts, the number of international tourists significantly decreases, and there is a drain of the local population, which turns into the status of domestic tourists, internal migrants, refugees, and other formats [1].

As mentioned before, the Russian-Ukrainian war has had a significant impact on the tourism sector in the region. The war has led to a decrease in the number of tourists visiting Ukraine and neighboring countries, due to concerns about safety and security. The impact has been particularly acute in Ukraine, where the Russian aggression has disrupted transportation and infrastructure, leading to a decline in tourism revenues.

In addition to the indirect impact on the border with Ukraine countries, it was also direct impact on the tourism industry, which was caused by the closed borders for Russian tourists in some of the EU countries. Besides the Russian-Ukrainian war has also had indirect economic consequences for the EU countries. Many EU countries have close economic ties with Russia and Ukraine, and the war has disrupted trade and investment, affecting the economies of the EU countries.

Despite the challenges posed by the war, the EU countries have continued to promote tourism as an essential element of their economic development strategies [2]. The EU has provided financial support to the tourism sector aiming to stimulate economic growth and create employment opportunities.

One of the ways the EU has sought to support the tourism industry in the region is by promoting alternative tourist destinations. Countries such as Poland, Hungary, and the Czech Republic have seen an increase in tourism as visitors seek alternative destinations away from the war zones. The EU has also been working to promote tourism in the Mediterranean region, which has seen growth in recent years.

The impact of international tourism on the socio-economic development of the EU countries cannot be overstated. The sector provides employment opportunities, stimulates local economies, and promotes cultural exchange. The Russian-Ukrainian war has undoubtedly affected the

tourism industry in the region, but the EU countries have continued to promote tourism, diversify their economies, and work together to support sustainable tourism.

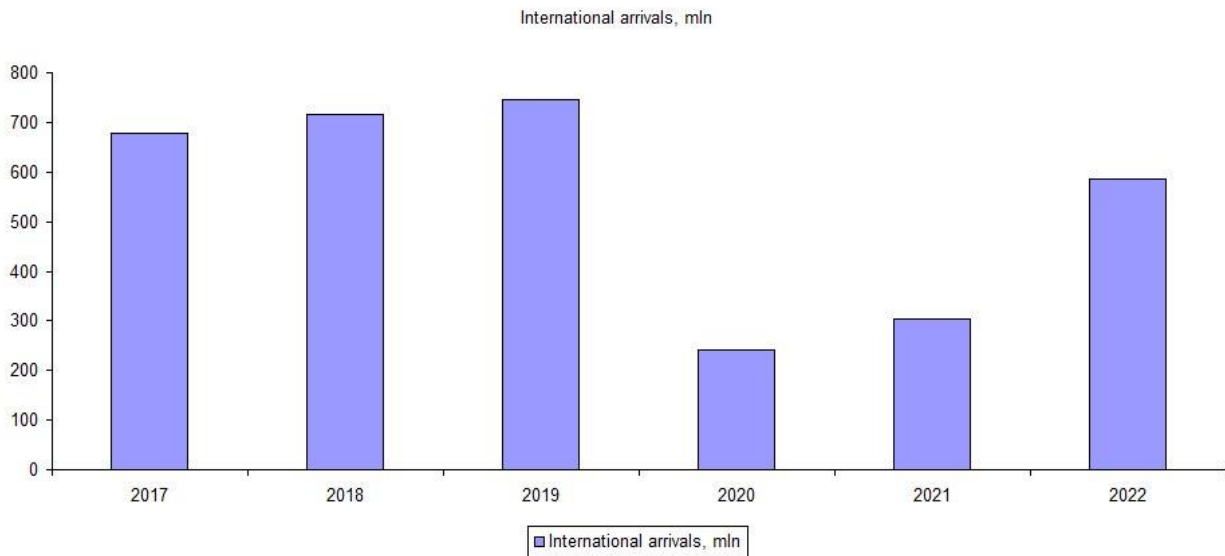

Figure 1 - Number of international tourist arrivals in Europe from 2017 to 2022 (mln. people)
Source – created by the author based on [2].

As can be seen from the figure 1, although the tourist flows decreased significantly during the Covid-19 epidemic, nevertheless, they began to gradually recover from 2021, and in 2022, despite the war in Ukraine, such a trend towards an increase in tourist flows growth is noticeable across Europe as a whole.

In addition to the impact of Russia- Ukrainian war, the tourism industry in Europe has already been hit by the Covid-19 Pandemic. However, the EU countries have continued to mitigate the impact of the pandemic on the tourism industry and promote safe travel.

Despite the challenges posed by the Covid-19 and by the war, the EU countries have continued to work together to support the tourism industry and promote economic development in the region. The European Commission has launched several initiatives aimed at supporting tourism in the EU, such as the European Tourism Manifesto for Growth and Jobs, which aims to increase the competitiveness of the tourism sector in Europe [3].

The Russian-Ukrainian war has had a significant impact on the tourism sector in the EU countries, with consequences for the economies of the region. The war has disrupted tourism, especially on border with Ukraine countries, trade, and investment, affecting the socio-economic development of the EU countries. However, the EU countries have continued to promote tourism and diversify their economies to reduce their vulnerability to external shocks.

REFERENCES:

1. Kyrychenko, O. (2022) "IMPACT OF CRISIS PHENOMENA ON THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL TOURISM IN EU COUNTRIES", *Economy and Society*, (42). (ukr.) doi: 10.32782/2524-0072/2022-42-39.
2. Number of international tourist arrivals worldwide from 2005 to 2022, by region(in millions). URL: <https://www.statista.com/statistics/186743/international-tourist-arrivals-worldwide-by-region-since-2010/>
3. Fact Sheets on the European Union. Transport and tourism policy/ Tourism. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/126/tourism>

ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА МІСЦЕ КИТАЮ В ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ

Основне завдання даного дослідження полягає в тому, щоб з'ясувати, які типи фінансових послуг розвиваються на даний час у Китаї, які з них заохочують інвестиції і як вони впливають на фінансовий ринок Китаю та його економіку.

Сучасна теорія розвитку фінансового ринку вивчає еволюцію зростання, відносну нерівність доходів та їх співвідношення у єдиних моделях [1]. У багатьох з цих моделей недоліки фінансового ринку відіграють центральну роль у впливі на ключові рішення щодо накопичення людського та фізичного капіталу та вибору професій. Наприклад, у теоріях, що підкреслюють накопичення капіталу, недосконалість фінансового ринку - визначають ступінь, в якому доцільно позичати, щоб інвестувати кошти у фізичний або фінансовий капітал. У теоріях, що описують підприємництво, недосконалість фінансового ринку визначає ступінь, в якому талановиті, але бідні люди можуть зібрати зовнішні кошти для ініціювання проєктів. Таким чином, еволюція фінансового розвитку, зростання та динаміка доходів між поколіннями тісно переплітаються. Фінанси впливають не лише на ефективність розподілу ресурсів у всій економіці, але й на порівняльні економічні можливості людей із відносно багатих чи бідних домогосподарств.

Непрямими фінансовими установами є насамперед комерційні банки та банки полісів. Комерційні банки є посередницькими установами, які займаються прийомом депозитів, кредитуванням та позабалансовим бізнесом і вважаються "фінансовими відділами".

Більш ефективний і стійкий підхід до розвитку безпосередньо стосується недосконалостей фінансового ринку, не спричиняючи несприятливих стимулюючих ефектів. Більшість політик перерозподілу створюють перешкоди працювати та заощаджувати, хоча економічні масштаби цих знешкоджуючих ефектів є предметом гострих дискусій [2]. Як стверджують Евігарі Мегана та Левін [3], ця напруженість зникає, зосереджуючись на реформах фінансового сектору. Зменшення недоліків фінансового ринку для розширення індивідуальних можливостей створює позитивні, а не негативні стимулюючі ефекти. Отже, ці аргументи дуже узгоджуються із сучасними теоріями розвитку, але наголошують на тому, що реформа фінансового сектора, яка сприяє фінансовій інтеграції, є основою порядку щоденного розвитку. Подолання недоліків фінансового сектору також може звернутися до більш широкого кола філософських перспектив, ніж перерозподільча політика, оскільки остання безпосередньо пов'язана з вирівнюючими результатами, тоді як більш ефективно функціонуючі фінансові системи служать для вирівнювання можливостей. Більш недавні дослідження свідчать про те, що краще розвинені фінансові системи полегшують фінансові обмеження. Цей висновок висвітлює сутність передавального механізму, за допомогою якого фінансовий розвиток впливає на економічне зростання.

Поняття «фінансова послуга» не має єдиного трактування. Під фінансовою послугою, в тлумаченні монографії Войнової Є.І., розуміється «посередницька операція щодо управління фінансовими активами третьої сторони з метою одержання прибутку або збереження їх реальної вартості», а також діяльність, пов'язана із залученням і використанням грошових коштів юридичних і фізичних осіб [4].

В якості фінансових послуг розглядається: здійснення банківських операцій і угод надання страхових послуг і послуг на ринку цінних паперів, укладення договорів фінансової оренди, лізингу та договорів з довірчого управління цінними паперами та іншими послугами фінансового характеру.

Проведене нами дослідження ринку фінансових послуг Китаю дозволяє зробити наступні висновки. Ринок фінансових послуг займає важливе місце не лише у фінансовому секторі, а й в економіці Китаю в цілому. Китай є найбільшою в світі експортно-імпортною країною, яка обігнала США; цьому сприяло відкриття його економіки світу та широкомасштабні реформи всієї економіки і політики. Також можна побачити, як змінювалась динаміка в кращу сторону, починаючи з 2000-х років до теперішнього часу, що дає змогу займати Китаю перше місце у світі за витоком і отриманням іноземних інвестицій, що також відобразилось на ВВП Китаю, який зростає з кожним роком, починаючи з 1978 року, - з моменту реформування економіки. Тому, у зв'язку зі зростанням китайської економіки, почали з'являтися нові галузі на фінансовому ринку: лізинг, небанківське кредитування малого та середнього бізнесу, хедж-фонди, інтернет-фінансування та ін.

Проаналізувавши зміни, що відбулися в реформуванні фінансового сектору та його лібералізації, можна сказати, що політика лібералізації також позитивно вплинула на зростання китайської економіки, що позитивно відобразилася на китайському юані, що поступово збільшував свою вагу щодо долара США. Це зробило китайський юань безпечною і стабільною валютою для фінансування.

Фінансова реформа також торкнулась і банківського сектору, запровадила в ньому лізинг та страхування; також з'явилася можливість клієнтам обирати банки самостійно, що сприяє їх конкуренції. Реформа банківського сектору була націлена на посилення ролі Центрального банку Китаю (ЦБК) і створення приватних банків. ЦБК має повну автономію у застосуванні грошових інструментів, встановленні відсоткових ставок для комерційних банків та торгівлю державними облігаціями. Зовнішньоекономічний банк Китаю (ЗБК) спеціалізується лише на валютних операціях та торговому фінансуванні. Але взагалі китайська банківська система орієнтована на традиційне посередництво між вкладниками і позичальниками в Китаї, і фінансує себе в основному за рахунок внутрішніх депозитів. Як повідомляє Китайська комісія з регулювання банківської справи, загальні активи банківського сектору цієї країни щорічно збільшуються в середньому на 15%.

Аналізуючи банківський сектор і беручи до уваги сектор фінансових послуг у цілому, можна дійти до висновку, що реформування було спрямоване на лібералізацію процентних ставок, управління ризиками, конвертованість капітальних рахунків та транскордонних інвестицій. Але також існують і негативні сторони, - такі, як: ведення бізнесу в галузі фінансових послуг через складне регуляторне середовище та помітно різні культури бізнесу і споживачів, втручання уряду в фондовий ринок, високий рівень боргу та різноманітні спекуляції на ринку власності. Перспективною є страхова галузь Китаю, яка є дуже складним ринком, але перспективним, тому що з кожним роком прибуток страхової галузі збільшується.

На китайську економіку сильно вплинула торговельна війна з США, але внутрішні китайські ринки продовжують зростати. З мінусів можна виділити лише те, що експорт ринку фінансових послуг помітно погіршився у зв'язку з торговельною війною, що неможна сказати про імпорт, так як завдяки новим партнерам статистика імпорту не впала, а навпаки поліпшилась на декілька пунктів. Відкриття фінансового сектору Китаю світу продовжує прискорювати залучення іноземних інвесторів, що відображається на позитивній динаміці зростання активів і пасивів інвестиційної позиції у фінансовий сектор.

Розроблена нами регресійна модель має за мету аналіз впливу іноземних інвестицій на фінансовий сектор Китаю. Ця модель дозволила нам виявити, що інвестиції до фінансового сектору не впливають на зростання ВВП. Співставляючи цей фактор із тим, що лише фінансові послуги в межах китайської провінції Гонконг у 2022 році досягли рівня 93,1% від всього обсягу ВВП Китаю, можна зробити висновок, що Гонконг є

важливою частиною КНР, яка може компенсувати будь-яку кризу китайського фінансового сектора в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. World Bank. Finance for All? // Policies and Pitfalls in Expanding Access. Washington, D.C: WorldBank. - 2021. – P. 21-30.
2. Aghion Philippe and Patrick Bolton. A Theory of Trickle-Down Growth and Development. // Review of Economic Studies. – 2022. - No 64(2). – P. 151–172.
3. Ayyagari Meghana. Firm Innovation in Emerging Markets: The Role of Governance and Finance. Policy Research Working Paper 4157. / Ayyagari, Meghana, Asli Demirguc-Kunt, and Vojislav Maksimovic World Bank, Washington, D.C., 2023. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/155781468139200099/pdf/wps4157.pdf>
4. Войнова Є. І. Світовий ринок фінансових послуг: монографія. - Одеса: Астропринт, 2019. – С. 160.

*к.е.н., доц. Ніколаєв Ю. О., Форостовець Г.І.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

АНАЛІЗ СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЧЕХІЇ

Залишаючись в основі економічних змін протягом більше двох десятиліть, сектор ІКТ виступає ключовим фактором конкурентоспроможності в теперішній глобальній економіці, залучаючи інвестиції та створюючи інновації. Генеруючи нові технології, застосовні до широкого кола інших секторів, сектор ІКТ відіграє стратегічну роль у сприянні зростанню інновацій та конкурентоспроможності в європейських економіках. Вплив галузі ІКТ має вирішальне значення для підвищення продуктивності та ефективності, зокрема через автоматизацію та роботизацію праці. Підтримка розвитку сектору ІКТ, а також розвиток єдиної цифрової економіки є ключовим напрямком політики розвитку Євросоюзу.

Сектор ІКТ та цифрова економіка є предметом дослідження багатьох праць провідних економістів зі всього світу, - зокрема: Румани Бухт та Ричарда Хікса (Манчестерський університет), Дейла В. Йоргенсона (кафедра економіки Гарвардського університету) та Хуонга М. Ву (школа публічної політики Лі Куана Ю, Національний університет Сінгапуру) та інших, а також предметом звітів наднаціональних організацій, таких як Європейська Комісія.

Світ вступає у Четверту промислову революцію. Потужність переробки та зберігання інформації експоненціально зростає, і знання стають доступними для все більшої кількості людей, ніж будь-коли раніше в людській історії. За підрахунками Міжнародного союзу електрозв'язку, наприкінці 2022 року 53,6 відсотка світового населення або 4,1 мільярда людей користуються Інтернетом [1]. Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) є основою цієї революції. Майбутнє країн, підприємств та окремих людей як ніколи залежатиме від того, чи сприймуть вони цифрові технології. На думку експертів Світового банку, ІКТ можуть зменшити бідність, збільшити продуктивність, прискорити економічне зростання та покращити підзвітність та управління [2].

Нами була розроблена відповідна регресійна модель для Чехії. Метою дослідження є перевірка факторів, що впливають на додану вартість, створену в секторі ІКТ Чехії. Для створення моделі ми взяли показники за 18 років - з 2005 до 2022 року. Ми вибрали чотири

показники, які будуть незалежними змінними і теоретично можуть зробити певний вплив на додану вартість ІКТ, - це:

1. – ставка по кредитах (LIR);
2. – рівень безробіття (UNEMP);
3. – прямі іноземні інвестиції (FDI);
4. – валові національні витрати (GNE).

Таким чином, наша модель буде:

$$ICT = \beta_1 * LIR + \beta_2 * UNEMP + \beta_3 * FDI + \beta_4 * GNE \quad (1)$$

Перейдемо до більш докладного аналізу моделі (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок коефіцієнту кореляції

Модель	R	R-квадрат	Скоригований R-квадрат	Стандартна помилка оцінки
1	0,988	0,977	0,971	391,9554

Предиктори: (Константа) LIR, UNEMP, FDI, GNE

Перш за все, ми можемо визначити високу якість моделі завдяки високому коефіцієнту визначення R^2 , який дуже близький до 1 (0,977). Це означає, що обрані фактори пояснюють залежну змінну на 97,7% (табл. 1).

Далі ми використовуємо модель за критерієм Фішера. Ми повинні перевірити показники F-критерію Фішера, які представлені в рядку «F» в таблиці 2. Ми порівнюємо їх з теоретичним F-критерієм, рівним 2,93.

Таблиця 2

Дисперсійний аналіз

Модель	Сума квадратів	Ступінь свободи	Середній квадрат	F	Значення
Регресія	9,168E7	4	2,292E7	149,187	0,000
Залишок	2150806,962	14	153629,069		
Всього	9,383E7	18			

Предиктори (Константа):LIR, UNEMP, FDI, GNE

Залежна змінна: ICT

По-друге, ми повинні перевірити показники t-критерію Стюдента, які представлені в рядку «t» в таблиці 3. Ми порівнюємо їх з t-критеріями, рівними 1,761. Модуль t-статистики ставки по кредитах, безробіття та валових національних витрат перевищує t-критерій, що означає, що вони мають великий вплив на додану вартість ІКТ Чехії. Що стосується прямих іноземних інвестицій, то їх вплив статистично незначний.

Коефіцієнти моделі

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Значення
	B	Стандартна помилка	Бета		
(Константа)	6449,820	916,877		7,035	0,000
GNE	2,807E-8	0,000	0,666	11,724	0,000
UNEMP	-230,254	88,494	-0,184	-2,602	0,021
FDI	7,684E-10	0,000	0,001	0,026	0,980
LIR	-511,869	145,426	-0,244	-3,520	0,003

Залежна змінна: ICT

По-третє, ми можемо проаналізувати стандартизовані коефіцієнти, представлені в таблиці 3. Ми можемо виявити, що валові національні витрати мають найбільший вплив на нашу змінну з прямим напрямком причинності (так як валові національні витрати мають плюс перед коефіцієнтом), так як їх абсолютне значення стандартизованого коефіцієнта є найбільшим. Це також говорить нам про те, що, якщо валові національні витрати збільшуються на одне стандартне відхилення, то додана вартість ІКТ збільшується на 0,666 стандартних відхилень.

Другий і третій найбільший вплив роблять ставка по кредитах та безробіття зі зворотним напрямком причинності (так як ставка по кредитах та безробіття мають мінус перед коефіцієнтом). Якщо ставка по кредитах та рівень безробіття збільшуються на одне стандартне відхилення, то додана вартість ІКТ зменшується на 0,244 та 0,184 стандартні відхилення відповідно.

Отже, після аналізу всіх результатів, ми отримуємо наступну емпіричну модель (формула 2):

$$ICT = -0,244 \text{ LIR} - 0,184 \text{ UNEMP} + 0,001 \text{ FDI} + 0,666 \text{ GNE} \quad (2)$$

(-3,520)
(-2,602)
(0,026)
(11,724)

Точність моделі:

1. $R^2 = 0,977$ (97,7%)
2. $F = 149,187$, що більше, ніж F-критерій.
3. Якщо валові національні витрати збільшуються на одне стандартне відхилення, то додана вартість ІКТ збільшиться на 0,666 стандартних відхилень.
4. Якщо ставка по кредитах збільшується на одне стандартне відхилення, то додана вартість ІКТ зменшується на 0,244 стандартних відхилень.
5. Якщо безробіття збільшується на одне стандартне відхилення, то додана вартість ІКТ зменшується на 0,184 стандартних відхилень.

Проаналізувавши показники торгівельного балансу, доданої вартості та робочої сили у секторі ІКТ Чехії, можемо зробити наступні висновки. Країна нарощує обсяги експорту та імпорту технологічної продукції, однак характерним є дефіцит торгівлі товарами ІКТ, через значну частку імпорту з країн Азії (зокрема Китаю), що спеціалізуються на виробництві технологічних компонентів. В Чехії має місце тренд на збільшення частки

сектору послуг ІКТ, серед яких особливо швидко динаміку демонструють комп'ютерні послуги.

Показники доданої вартості, створеної в секторі ІКТ Чехії, свідчать про її стале зростання, а також значну різницю між доданою вартістю створеною у виробничому секторі та секторі послуг, з суттєвою перевагою на користь останнього. В Чехії сектор послуг ІКТ має більшу продуктивність праці, ніж виробничий сектор.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. ITU Statistics: Individuals using the Internet [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx>
2. ICT for greater development impact: World Bank Group Strategy for 2022-2025 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://documents.worldbank.org/curated/en/285841468337139224/ICT-for-greater-development-impact-World-Bank-Group-Strategy-for-2022-2025>

*к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Полякова Т. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІГРАЦІЙНИХ ПОЛІТИК В КРАЇНАХ БАЛТІЇ

Міграційна політика в країнах Балтії, до яких належать Естонія, Латвія та Литва, зазнала значних змін з 1990-х років. Після здобуття незалежності від Радянського Союзу країни Балтії вжили заходів для регулювання міграції та управління потоком людей з інших країн на основі своїх потреб і економічної ситуації. Питання, які стосуються оцінки стану державного регулювання міграційних процесів у Литві, Латвії та Естонії, досліджують іноземні науковці, серед яких: А. Влодарська-Фриковська, Ірена Юозелюнене, Ірма Будгінайте, М. Пршиварова та ін. Проаналізувавши їхні дослідження, можна сказати, що країни Балтії мають великі демографічні проблеми, які посилює високий рівень еміграції. Існує припущення, що економічне зростання регіону залежить від грошових переказів, які скоротилися починаючи з 2020 р. через Брекзит, оскільки Велика Британія є пунктом призначення для емігрантів. Загалом, імміграційна політика в усіх трьох країнах, з одного боку, потребує розгляду та вдосконалення, а з іншого – зосереджена на інноваціях, зокрема впровадженні нових програм та полегшенні процедур.

Наприклад, у Литві кількість робочої сили поступово скорочується через демографічні тенденції, такі як старіння населення та низька народжуваність. У той же час Литва є пунктом призначення для трудових мігрантів з України та Білорусі. За даними Литовського державного агентства статистики, у 2018 р. можна спостерігати спад кількості емігрантів, зокрема до Великої Британії, що пов'язано з невизначеністю виходу Королівства з Європейського Союзу (Brexit) [1]. Цей процес викликав багато невизначеності щодо прав литовців на роботу та проживання у Великій Британії. Найменша кількість емігрантів спостерігалась у 2020 р., яку спровокували одночасно дві події Brexit та пандемія COVID-19. У 2021 р. еміграція збільшилась за рахунок пом'якшення обмежень щодо в'їзду до країн призначення. З 2014 р. відбувся різкий зріст українців, які переїхали до Литви, через нестабільну політичну та економічну ситуацію. З 2016 р. за тієї ж причини кожного року кількість білорусів, що емігрують до Литви значно збільшується. Литва реалізувала різні програми та ініціативи, спрямовані на залучення кваліфікованих працівників та допомогу їм інтегруватися в суспільство. Це включає в себе надання мовних курсів і допомогу в пошуку роботи, а також підтримку підприємців, які хочуть відкрити бізнес в країні. Литва є однією з країн, яка підтримує Україну і пропонує

безпеку українцям, які шукають притулок від російської агресії. З початку війни в Україні Литва прийняла понад 74 тисячі біженців, які отримали статус тимчасового захисту. Це число становить близько 2,6% населення і є найбільшим припливом біженців в історії Литви.

Як і для Литви, для Латвії більш характерна еміграція, але з 2013 р. кількість громадян Латвії, що виїжджають, поступово спадає. Протягом останніх 5 років, за даними ОЕСР, основними напрямками еміграції були США, Великобританія, Ірландія, Німеччина, Швеція, Норвегія та Австралія [2]. Окрім схеми Blue Card, у Латвії також діє програма Startup Visa, яка спрямована на залучення підприємців та стартапів до країни. Ця програма передбачає спрощений процес отримання дозволів на проживання та роботу для засновників інноваційних стартапів. Крім того, у 2019 році Латвія запустила програму «Investor visa», яка дозволяє іноземним інвесторам отримати дозвіл на проживання в Латвії, інвестуючи в економіку країни. Латвія також має програму розселення біженців, яка спрямована на надання захисту та допомоги біженцям. Уряд тісно співпрацює з UNHCR та іншими міжнародними організаціями для виявлення та розселення біженців у Латвії. Центр прийому у Ризі допомагає та приймає щодня близько 1000 українських біженців. З лютого Латвія прийняла понад 36 тисяч біженців з України.

Останні 20 років Естонія вважалась країною еміграції, але починаючи з 2015 р. імміграційний потік неухильно зростає, що призвело до позитивного сальдо міграції, що також стимулювало зростання населення проти негативного природного приросту. У 2020 році 12 427 естонців зареєстрували свою адресу проживання за кордоном у Національному реєстрі населення Естонії і майже 50% з них проживає у Фінляндії [3]. У той час як більшість країн ЄС є пунктом призначення для недавніх емігрантів з Естонії. Останніми роками Естонія також посилила свою політику щодо шукачів притулку, що ускладнило біженцям отримання захисту в країні. У 2020 році Естонія запровадила новий закон, який дозволяє уряду обмежувати кількість біженців, яких він приймає щороку, і затримувати шукачів притулку на більш тривалий термін.

З самого початку війни в Україні уряд, громадянське суспільство та народ Естонії непохитно відреагували на українських біженців, які шукають притулку в країні. З 24 лютого 2022 р. Естонія прийняла понад 43 тисячі біженців з України, яким зареєстровано статус тимчасового захисту. Це число становить близько 3,24 % населення і є найбільшим потоком біженців в історії Естонії.

Загалом, міграційні політики країн Балтії модернізуються повільними кроками. В державах все ще присутня недостатність координації та брак інтеграційних програм для успішної адаптації іммігрантів. Не менш важливим є демографічний спад за рахунок еміграції, який є актуальним як для Литви, Латвії, Естонії, так і для усіх країн-членів ЄС. Нерівномірність розподілу іммігрантів, що концентруються переважно в столицях, також є викликом для держав. Отже, перегляд та подальше доповнення міграційних політик країн Балтії є необхідним для розв'язання вищенаведених задач, оскільки вони впливають на різні аспекти суспільства і економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Rodiklių duomenų bazė, Oficialiosios statistikos portalas [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
2. Statistical Database, National Statistical System of Latvia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://data.stat.gov.lv/pxweb/en/OSP_PUB/
3. Statistical Database, Statistics Estonia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://andmed.stat.ee/en/stat>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Технічний прогрес незмінно сприяє розвитку нашого суспільства. Щорічно з'являються нові пристрої і програми, здатні виконувати неймовірну кількість функцій, які довгий час залишалися лише межею мрій.

У 2010-х роках у фінансовому секторі намітилася технологічна революція. Якщо раніше багато нововведень, включаючи безконтактні способи оплати і діджиталізацію бізнесу, не мали істотного впливу на саму суть роботи, а лише спрощували аналіз даних, то принцип «блокчейн», який виявився застосовним у фінансах, може перевернути все з ніг на голову. І поки великі корпорації все ще розробляють стратегії впровадження блокчейна в свою діяльність, багато ентузіастів вже роблять власні розробки з використанням цієї перспективної технології.

Поява нового фінансового інструменту неминуче призвело до вивчення механізмів формування його вартості. Оскільки кількість спекулянтів зростає щодня, все більше людей задаються питанням про управління ризиками при інвестуванні в криптовалюту.

Поняття криптовалюта стало відомо широкому колу людей відносно недавно. У ЗМІ та інтернеті стали циркулювати історії про людей, які значно збільшили свої доходи, вклавши кошти в маловідомий і незрозумілий інструмент, а пізніше продали його в тисячі разів дорожче.

Це тим більше цікаво в світлі того, що подібні історії почали з'являтися ще в 2013 році: інтернет-видання TJournal розповіло про чудесний заробіток норвезького студента Крістофера Коха, який вклав \$ 24 в знамениту криптовалюту Bitcoin, а через чотири роки п'ята частина його електронних заощаджень дозволила йому придбати трикімнатну квартиру в Осло.

Кох придбав 5000 біткоїнів, і станом на листопад 2017 року цієї суми йому вистачило б, щоб стати рублевим мільярдером. Історія замовчує про те, чи зберіг норвежець частину цієї суми.

Інша, не менш відома історія, але з сумним фіналом, розповідає про досвід програміста Ласло Ханеш, який зумів розплатитися за дві піци за допомогою біткоїнів. На цю операцію Ханеш витратив 10 тисяч біткоїнів, що цілком відповідало ціні цього продукту на той момент, але зараз це принесло б йому близько ста мільйонів доларів.

Проте факт залишається фактом: біткоїн, який по праву можна вважати першою криптовалютою, що з'явилася на світовому ринку, вже готується відзначити своє 10-річчя. Його творець достеменно невідомий: перші документи, що описують принцип роботи, були опубліковані під псевдонімом Сатоши Накамото, але інформації про те, хто за ним ховається, не надходило.

Величезна кількість пропозицій щодо поліпшення біткоїну призвело до того, що стали з'являтися і інші криптовалюти, в яких були реалізовані різні ідеї спільноти. Біткоїн, незважаючи на свою популярність, залишається однією з найпримітивніших криптовалют в своїй структурі.

У випадку з криптовалютами прямий регулятор, найчастіше, не передбачений. Однак великі власники і майнери деяких криптовалют мають можливість об'єднатися в консорціуми, щоб мати опосередкований вплив на те, як розвивається валюта, яка їх цікавить.

Однак безпосередній вплив на курс валют мають тільки ті криптовалюти, де спочатку передбачалася можливість регулювання

У 2017 році, у зв'язку зі зростанням популярності і використання криптовалют, багатьом країнам світу знадобилося визначити статус цього активу в країні. У багатьох випадках уряди намагалися або взагалі заборонити використання приватних грошей, або, надавши їм статус товару, обкласти їх певним податком.

16 березня 2022 року президент України Володимир Зеленський підписав закон «Про віртуальні активи», який ухвалила Верховна Рада України 17 лютого. Відтепер криптовалюта офіційно легалізована в Україні.

На даний момент нішу найпростішої криптовалюти, призначеної виключно для платежів, міцно зайняв біткоїн. У зв'язку з цим практично кожна нова криптовалюта, яка з'являється на ринку, прагне отримати свою специфіку, яка дозволить їй вигідно відрізнитися від інших.

Різні новини, пов'язані з цим ринком, також мають значний вплив на вартість криптовалюти. Будь-які новини зі сфери політики і бізнесу, пов'язані з криптовалютами, сильно впливають на очікування інвесторів.

Зокрема, на початку 2018 року, за даними Forbes, на вартість багатьох активів вплинула рекламна політика Facebook, яка встановила обмеження на просування криптовалют.

Не менш впливовими виявилися новини з Китаю, який, як уже згадувалося раніше, є одним з головних місць розгортання криптоферм. Влада Китаю продовжують розробляти обмеження на видобуток корисних копалин, оскільки цей вид діяльності вимагає серйозних енергетичних витрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Investor attention in cryptocurrency markets , 2022, L.A.Smales [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S105752192100288X>
2. Common risk factors in cryptocurrency, 2022, Y.Liu, A.Tsyvinski [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jofi.13119>
3. Global cryptocurrency trend prediction using social media, M. Poongondi, 2021, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306457321001928>
4. Напрямки використання криптовалюти, А.О.Кучерков, 2023 [Електронний ресурс] Режим доступу: http://obrii.org.ua/usec/storage/conference/zb_vol6_2023.pdf#page=98
5. Ринок криптоактивів в Україні: Тенденції сучасності, В.Ерастов, 2023 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2324>

к.е.н., доц. Цевух Ю. О., Гайдай В.О.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ПРАЦІ

На протязі усієї історії людства проблема гендерної нерівності була досить актуальною. Особливо гендерна нерівність спостерігається на міжнародному ринку, де жінки історично стикались із значними перешкодами при працевлаштуванні. Незважаючи на значні досягнення у боротьбі за рівноправність, жінки й досі стикаються з гендерною нерівністю, що особливо є вираженим у мусульманських країнах. Ці проблеми проявляються у дискримінації при прийомі на роботу, просуванні по службі та обмеженому доступі до освіти. Прогрес у напрямку гендерного питання міг бути досягнутий, але на сучасному міжнародному ринку праці все ще широко поширена

дискримінація жінок, оскільки люди навіть не усвідомлюють своїх стереотипів, під впливом яких вони перебувають. Іншою причиною може бути те, що в компаніях мало жінок на головних позиціях, що може ускладнити роботу іншим жінкам, які шукають можливості просування кар'єрними сходами.

Гендерні стереотипи та упередження на протязі років сприяють гендерній нерівності практично в усіх галузях. П. Габріель та С. Шмітц [2] використовували модель професійних досягнень, щоб оцінити статистичний зв'язок між характеристиками працівника та його ймовірністю зайнятості в конкретній професії. Дослідження показують, що стереотипи та гендерна нерівність в першу чергу спостерігаються в таких секторах, як технології чи фінанси, де більшу перевагу надають чоловікам ніж жінкам. Крім того, спостерігаються культурні стереотипи, де є очікування, що деякі професії підходять тільки одній статі, а інші професії для іншої статі. У 2013-2014 роках проводились дослідження щодо гендерних відмінностей в отриманні запрошення на співбесіду за умови подачі заявки на роботу, в ході яких використовували фіктивні резюме. Досвід показав, що жінок запрошували на менше співбесід, ніж чоловіків. Встановлено, що ця гендерна різниця зосереджена в основному в сферах комп'ютерних наук та математики, архітектури та інженерії. Крім того, ці гендерні відмінності не менші і серед висококваліфікованих кандидатів саме жіночої статі [4]. На найбільш трансформаційній Пекінській платформі щодо проблем з гендерною нерівністю погодилися, що рівність між жінками та чоловіками є питанням прав людини та умовою соціальної справедливості, а також необхідною передумовою рівності, розвитку і миру. Трансформоване партнерство, засноване на рівності між жінками та чоловіками, є умовою для сталого розвитку економіки та світу. Аналіз економік і дослідження ринку праці різних країн показав, що країни з перехідною економікою та розвинені країни відрізняються у питанні гендерної нерівності. У розвинених країнах, де спостерігається досить низька тенденція гендерної нерівності, можна побачити вищий рівень економіки, адже жінки також приймають участь у розвитку країни. [3]

Гендерна нерівність спостерігається не тільки при прийомі на роботу, але й при оплаті праці. Питання гендерної нерівності в оплаті праці займає в Європі не останнє місце, оскільки жінки рідше мають можливість отримувати оплату за результатами роботи на подібних роботах, ніж чоловіки. В більшості випадків жінки не можуть витратити стільки часу на роботу як чоловік через догляд за дітьми та сім'єю, тому іноді не мають можливості конкурувати з чоловіками за ту або іншу посаду. Усунення цієї проблеми є однією із цілей ЄС до 2025 року. [1]

Зазначимо, що жінки часто стикаються із значними перешкодами, коли вони намагаються зайнятися сферами, де домінують чоловіки, через негласні припущення щодо їхніх здібностей, тоді як чоловіки можуть відчувати себе недостатньо мотивованими щодо кар'єри, яка традиційно вважається жіночою. Щоб ефективно подолати ці бар'єри, потрібні не лише зміни політики, а також освітні реформи, які будуть спрямовані на зміну суспільних норм щодо гендерних проблем. Не менш важливими є індивідуальні ініціативи з розширення прав і можливостей, спрямовані на те, щоб надати жінкам свободу волі в їхньому житті та кар'єрі за допомогою навчальних програм або схем наставництва, як офлайн так і онлайн, що є досить актуальним у наш час. Саме такі програми та можливості можуть допомогти скористатися економічними можливостями незалежно від статі. Вирішення цих проблем вимагатиме дій з боку урядів у всьому світі, спрямованих на створення робочих місць, де кожен матиме рівні можливості. [3]

Отже, гендерна дискримінація проявляється різними способами та в різних інтерпретаціях і в більшості випадків її відчують жінки. Гендерна дискримінація не є однаковою для усіх галузей. Особливо це спостерігається у так званих «чоловічих професіях» як інженерія так комп'ютерні науки. Вирішення гендерних проблем на міжнародному ринку праці вимагає комплексного підходу, який включатиме зміни

політики як на національному, так і на глобальному рівнях, а також сприятиме культурним зрушенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Carmen Niethammer. Investing in Women's Employment: Good for Business, Good for Development. *International Finance Corporation, World Bank Group*, 2013.
2. Gabriel. P. E., Schmitz S. Gender Differences Among Workers Gender differences in occupational distributions among workers. *Monthly Labor Review*, June 2007. – p. 19-24. URL: <https://www.bls.gov/opub/mlr/2007/06/art2full.pdf>
3. Naierossadat Daneshvar Hosein. Gender equality and Economic Dimension of Sustainable Development. *OIDA International Journal of Sustainable Development – Vol. 35(2)*, 2014. – P. 65-74.
4. Zhang J., Jin S., Li T., Wang H. Gender discrimination in China: experimental evidence from the job market for college graduates. *Journal of Comparative Economics. Elsevier.* – Vol. 49 (3), 2021. – p. 819-835.

*ст. викладач Кириченко М. В., Галюк А. А.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ПРОБЛЕМИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

В останні десятиріччя діджиталізація стала однією з найбільш значущих технологічних тенденцій у світі. Цифрові технології дозволяють забезпечувати ефективність, швидкість та зручність в багатьох сферах життя, від бізнесу та економіки до освіти та медицини. Однак, в Україні, в умовах війни, діджиталізація стикається зі своїми власними проблемами та обмеженнями.

Одна з найбільших перешкод для діджиталізації в Україні - це доступ до Інтернету. За даними Всесвітньої організації зв'язку, тільки 44,2% населення України має доступ до Інтернету, порівняно з середнім рівнем доступу в Європі в 73,2%. Це означає, що майже половина населення України не має доступу до електронних сервісів, які можуть допомогти їм у повсякденному житті, а також в бізнесі та економіці.

Крім того, на східному фронті України, доступ до Інтернету обмежений через обмеження на переміщення та блокування інтернет-ресурсів. Це створює складнощі для місцевого населення та бізнесу, які мають обмежений доступ до електронних сервісів та інформації.

Крім того, деякі групи населення, такі як пенсіонери та люди із низьким соціальним статусом, мають особливо низький рівень інформаційної грамотності. Це створює нерівність в доступі до електронних сервісів та можливості для участі в цифровому світі.

Іншою важливою проблемою, пов'язаною з діджиталізацією в Україні, є кібербезпека. Україна знаходиться в центрі кібератак з боку Росії та її прихильників. Це означає, що українські компанії та організації є особливо уразливими до кібератак та крадіжки даних.

Крім того, недостатня кібербезпека також може ускладнити діджиталізацію в Україні, оскільки компанії та організації можуть бути неохочими використовувати електронні сервіси через страх перед кібератаками та крадіжкою даних.

Ще однією проблемою, з якою стикається діджиталізація в Україні, є обмеження урядових ресурсів. В умовах війни та економічної нестабільності, уряд має обмежені ресурси, що можуть бути використані для розвитку та підтримки електронних сервісів та інфраструктури. Це може призвести до того, що проекти діджиталізації можуть не мати достатньої підтримки та фінансування, щоб бути успішними.

Недостатній розвиток інфраструктури Інфраструктура також є важливим чинником у діджиталізації. Україна має деякі проблеми з інфраструктурою, що може ускладнити діджиталізацію країни. Наприклад, не всі райони та села мають доступ до швидкого Інтернету. Це може зменшити ефективність електронних сервісів та унеможливити участь в цифровому світі. Крім того, існують проблеми з енергопостачанням, особливо в умовах війни. Це може призвести до тимчасових перебоїв у функціонуванні електронних сервісів та інфраструктури.

Інші рекомендації для поліпшення діджиталізації в Україні включають:

1. Розвиток інфраструктури та забезпечення доступу до швидкого Інтернету для всіх населених пунктів, включаючи села та віддалені райони.

2. Підтримка малих та середніх підприємств (МСП), які можуть відігравати важливу роль у впровадженні діджиталізації в Україні. МСП можуть мати обмежені ресурси, тому потребують підтримки у вигляді доступу до фінансування та технічної підтримки.

3. Розвиток кібербезпеки для захисту від кібератак та кіберзлочинності. Необхідно забезпечити належний рівень кібербезпеки для всіх електронних систем та послуг в Україні.

4. Забезпечення належного рівня інформаційної грамотності населення. Важливо, щоб усі громадяни України мали можливість користуватися електронними сервісами та були достатньо інформовані про ці сервіси.

5. Підтримка досліджень та розробок в області діджиталізації. Дослідження можуть допомогти вдосконалити технології та методи використання електронних сервісів в Україні.

Одним з основних викликів є забезпечення доступності та якості електронних сервісів для населення, особливо в зонах, де інтернет-з'єднання нестабільне або відсутнє. З цієї причини держава має забезпечити розвиток інфраструктури та забезпечення доступу до швидкого Інтернету для всіх населених пунктів, включаючи села та віддалені райони. Це можна зробити шляхом інвестицій у будівництво інфраструктури, такої як оптичні мережі та супутникові зв'язки, що забезпечать стабільне підключення до мережі Інтернет.

Крім того, важливо підтримувати МСП у процесі впровадження діджиталізації. МСП можуть відігравати важливу роль у впровадженні електронних сервісів, таких як електронна комерція та електронний документообіг. Однак, часто у них відсутні технічні знання та ресурси для використання таких сервісів. Держава має надавати підтримку МСП у вигляді доступу до фінансування та технічної підтримки, що допоможе їм впроваджувати електронні сервіси та підвищувати їх конкурентоспроможність.

Забезпечення кібербезпеки також є важливим аспектом впровадження діджиталізації в Україні [1]. Кібератаки та кіберзлочинність можуть значно нашкодити електронній інфраструктурі та загрожувати безпеці національної економіки. Для запобігання таким загрозам, держава має розробляти та впроваджувати ефективні кіберзаходи та стратегії кібербезпеки, які враховують специфіку української інформаційної інфраструктури та її вразливості.

Іншою проблемою, що стоїть на шляху розвитку діджиталізації в Україні, є недостатнє законодавче регулювання. Україна потребує нових законів та політик, які б допомогли вирішувати проблеми, що виникають під час впровадження електронних сервісів та інфраструктури. Наприклад, необхідно розробити законодавство, що регулюватиме використання блокчейн-технологій, охорону персональних даних та захист від кіберзлочинності.

Також важливо надавати належну увагу освіті та підвищенню кваліфікації фахівців в галузі інформаційних технологій та діджиталізації. Забезпечення належного рівня знань та навичок у галузі діджиталізації є ключовим фактором для успішного впровадження електронних сервісів та забезпечення ефективної роботи цієї галузі в цілому.

Отже, можна зробити висновок, що діджиталізація в Україні має багато переваг, проте існують значні виклики та обмеження. Забезпечення доступності та якості електронних сервісів, підтримка МСП у впровадженні діджиталізації, забезпечення кібербезпеки та належного законодавчого регулювання, а також підвищення кваліфікації фахівців - це ключові виклики, які потрібно вирішувати для успішного розвитку діджиталізації в Україні. Крім того, важливо забезпечити інклюзивний характер цього процесу, зокрема, забезпечивши доступність та участь у діджиталізації всіх верств населення, в тому числі і віддалених територій.

Одним із рішень, яке може допомогти вирішити деякі з цих проблем, є публічно-приватні партнерства. Такі партнерства можуть сприяти підтримці розвитку діджиталізації, зокрема шляхом створення інфраструктури та підтримки малих та середніх підприємств. Крім того, такі партнерства можуть сприяти підвищенню кібербезпеки та забезпеченню належного законодавчого регулювання.

Україна має значний потенціал для розвитку діджиталізації та інформаційних технологій, що може сприяти зміцненню економіки та підвищенню якості життя населення. Проте, для цього необхідно долати виклики та обмеження, зокрема, шляхом розвитку ефективної інфраструктури, забезпечення кібербезпеки, належного законодавчого регулювання, підвищення кваліфікації фахівців та забезпечення інклюзивності. Тільки тоді можна говорити про успішний розвиток діджиталізації в Україні, який буде вирішальним для зміцнення позицій країни на міжнародній арені та покращення якості життя населення.

Згідно зі статистикою, кількість інтернет-користувачів в Україні за останні роки значно зросла. Однак, на жаль, існують певні території країни, де доступ до Інтернету залишається обмеженим або зовсім відсутнім. Це особливо стосується сільської місцевості, де інфраструктура досить застаріла та не відповідає сучасним вимогам. Недостатня інфраструктура унеможливує доступ до Інтернету та інших інформаційних технологій, що суттєво ускладнює розвиток діджиталізації в цих регіонах. Для розв'язання цього питання, необхідно забезпечити доступність інтернет-підключення на всій території країни, зокрема, шляхом розвитку нових технологій і побудови нової інфраструктури.

Відомо, що віртуальний простір є місцем для злочинних дій, таких як крадіжка особистих даних, шахрайство, кібератаки та інші. Україна, як і інші країни, має стикається зі значними викликами у забезпеченні кібербезпеки, особливо в умовах війни. У цьому контексті, необхідно забезпечити належний захист від кібератак, вдосконалити законодавчу базу у цій галузі та підвищувати кваліфікацію фахівців.

Крім того, важливо визнати, що в разі незабезпечення належної кібербезпеки можлива значна шкода для економіки та суспільства. Кібербезпека пов'язана з багатьма аспектами життя суспільства, включаючи фінансову систему, інформаційні технології, комунікації, охорону здоров'я та інші галузі. У разі кібератаки, може виникнути значна матеріальна та моральна шкода, а також порушення прав людини.

Ще однією проблемою, пов'язаною з діджиталізацією в Україні, є недостатня кількість кваліфікованих фахівців. На жаль, на сьогоднішній день в Україні недостатньо фахівців з інформаційних технологій, які можуть відповісти на виклики сучасного цифрового світу. Це може стати перешкодою для розвитку нових технологій та створення нових робочих місць. Щоб вирішити цю проблему, необхідно залучати більше молоді до навчання в галузі інформаційних технологій, розвивати програми підготовки фахівців та залучати до цього галузі іноземних експертів [2].

Заключення Таким чином, можна зробити висновок, що діджиталізація є важливим елементом розвитку сучасного суспільства. В Україні вона є актуальною темою, особливо в умовах війни. Проте, існують певні проблеми та обмеження, які ускладнюють розвиток діджиталізації в країні. Найбільш серйозні з них - недостатність інфраструктури, кібербезпека та недостатня кількість кваліфікованих фахівців. Для того, щоб забезпечити

успішний розвиток діджиталізації в Україні, необхідно вирішувати ці проблеми і шукати способи подолання обмежень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Горбаченко С. Кібербезпека як складова економічної безпеки України. - URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.05.180 (дата звернення 26.02.2023)
2. Khudoliy, Anatoliy. (2020). Кібербезпека: сучасні виклики перед Україною. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI.* - URL: https://www.researchgate.net/publication/342228040_Kiberbezpeka_sucasni_vikliki_pered_Ukrainou/citation/download (дата звернення 26.02.2023)

*к.е.н., доц. Родіонова Т. А., Животікова М. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З ЄС

Важливу роль для становлення України, як в минулому, так і в майбутньому, у якості незалежної одиниці грають євроінтеграційні процеси. В результаті географічного положення, кордони України знаходяться на перетині геополітичних інтересів, які ставлять її в складне положення, перехід від соціалістичної до ринкової економіки, який відбувався у 90-ті роки виявився для країни складнішим, ніж вона очікувала. Пострадянські країни були пов'язані між собою виробництвом сільськогосподарської продукції та видобутком корисних копалин певний час після набуття незалежності, що спричинило затягнуту зміну орієнтирів експорту на країни ЄС та реформування ринку відносно їх вимог [1].

Український шлях євроінтеграції розпочався з підписання міжнародних договорів, таких як «Партнерство заради миру» 1994 року, Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами 1998 року, участь у Європейській політиці Східного партнерства та підписання «Плану дій» між Україною та ЄС у 2005 році, приєднання до СОТ у 2008 році, Угода про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі у рамках Угоди про Асоціацію у 2016 році. Всі ці кроки в сукупності та повномасштабне вторгнення Росії в Україну надали змогу президенту України Володимирі Зеленському підписати заявку на вступ до Євросоюзу у 2022 році [2].

Важливим показником у визначенні напрямку євроінтеграції, окрім партнерських відносин, також стан торгівельних відносин між Україною та країнами ЄС, динаміку якого можна побачити на рис. 1.

У 2021 році торгівля товарами з Євросоюзом становила 40% від загального показника торгівлі України, що у два рази більше ніж на початку 90-х. За даними Укрдержстату можна виділити 6 основних торгівельних партнерів, якими являються Німеччина, Польща, Італія, Угорщина, Нідерланди та Іспанія. Сумарно об'єм експорту в ці країни в 2021 році сягнув 17 млрд. дол. Більшу частину якого становлять недорогочінні метали, продукти рослинного походження та мінеральні продукти. В свою чергу Україна імпортує переважно машини, обладнання та продукти хімічної промисловості.

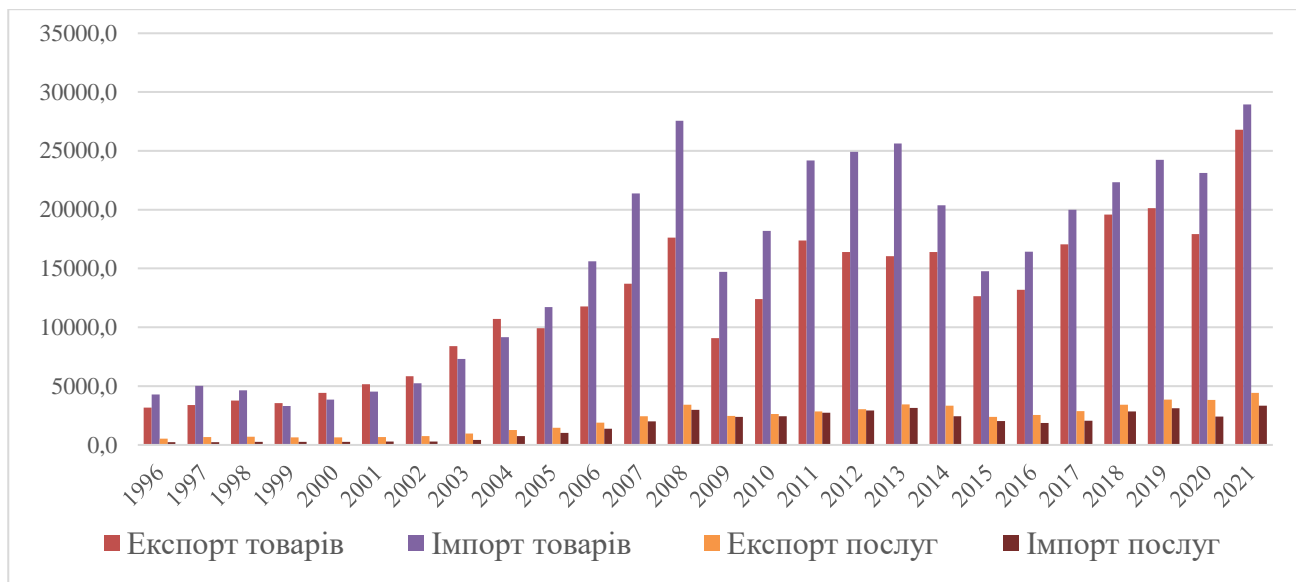

Рис. 1. Динаміка торгівельних відносин України з країнами ЄС
Джерело: сформовано автором на основі даних [3].

На відміну торгівлі товарів, де експорт перевищує імпорт, сфера послуг демонструє зовсім іншу картину. З 1996 року динаміка українського експорту зростає в рази, і вже в 2021 році експорт послуг до країн Євросоюзу становив понад 4,4 млрд., що майже на 4 млрд. більше порівняно з початком проаналізованого періоду. Більша частка імпорту українських послуг припадає на Німеччину, Польщу та Кіпр, що разом становить майже чверть від загального експорту в країни ЄС. Основною статтею торгівлі послугами в обох випадках являються транспортні послуги, до яких входять послуги з: морського, річкового, повітряного, залізничного, автомобільного, трубопровідного транспорту та послуги поштових та кур'єрських служб [3].

Беручи до уваги вище зазначене, можна зробити висновок, що Україна подолати великий шлях після набуття незалежності та продовжує працювати над співпрацею з Європейським Союзом. Розвиток партнерських відносин, торгівельних потоків та підписання міжнародних договорів надає можливість Україні займати важливе місце в світовій економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Економічна історія України : іст.-екон. дослідж. : в 2 т. / [Т. А. Балабушевич, В. Д. Баран, В. К. Баран та ін. ; відп. ред. В. А. Смолій] ; НАН України, Ін-т історії України. - Київ: Ніка-Центр, 2011. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005397>
2. Список «Міжнародні документи» / Законодавство України. (n.d.). Офіційний Вебпортал Парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/c>
3. Державна служба статистики України. (n.d.). <https://www.ukrstat.gov.ua/>

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Кулікова В. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року через збройну агресію росії розпочалась війна, яка спричинила небачену для України масштабну міграцію населення. Згідно з даними, що були

опубліковані Організацією Об'єднаних Націй, а саме Управлінням Верховного Комісара у справах біженців, за перші півтора місяці повномасштабного вторгнення майже 12 мільйонів українців були вимушені залишити свої домівки.

Складність на ринку праці України через вимушену міграцію полягає у врівноваженні попиту та пропозиції на наявні вакансії. Це зумовлюється наступними факторами:

- громадяни, що приймають рішення мігрувати, в більшій кількості випадків обирають напрямок без аналізу можливостей працевлаштування, адже вважають, що перебування на новому місці тривалим не буде;

- обсяги та географія міграції не є сталими показниками, вони мають тенденцію постійно змінюватись у прямій залежності з напрямком розгортання воєнних дій;

- під впливом нових умов, зростає попит на професії, які потребують зовсім інших/нових навичок;

- хвилі міграції прямують з регіонів з високим рівнем оплати праці та найбільш трудомістким ринком праці у регіони, в яких ті ж самі показники значно відстають [1].

Через повномасштабне вторгнення, за підрахунками Міжнародної організації праці, в Україні майже 5 мільйонів робочих місць було втрачено. Адже внаслідок війни багато українців були вимушені полишити свої домівки, як наслідок і робочі місця, та емігрувати закордон. Але, за даними Державної служби зайнятості, наразі зареєстрована менша кількість безробітних, порівняно із попереднім роком. За їхнім звітом, послугами служби у січні-квітні 2022 року скористались 560 тисяч осіб, з яких 495 тисяч зареєстрованих безробітних, що на 34% менше, ніж за аналогічний період 2021 року.

Причин, чому саме відбувається така ситуація, досить багато. Але головна є очевидною – виїзд великої кількості українців закордон. До основних також належать: звітність роботодавців (про наявні вакансії, заплановані звільнення тощо), яка на момент воєнного стану має право бути відтермінованою; відсутність інформації про тимчасово окуповані території; зміни у трудовому законодавстві. Важливо також враховувати той факт, що більшість безробітних не реєструвалися у Державній службі зайнятості та намагались знайти роботу самостійно.

Проте, можливою є ситуація, за якої кількість безробітних буде збільшуватись за рахунок українців, що будуть повертатися з-за кордону. Та це буде залежати від того, чи будуть передбачатися для них програми захисту та сприяння від Державної служби зайнятості, аби люди були готові повертатися та почувати себе впевнено в країні, в якій ситуація на даний момент нестабільна [2].

Внаслідок війни ринком праці заволоділи роботодавці. Через падіння доходів компаній вони почали звільняти працівників та/або скорочувати зарплати. Тому що для того, щоб утриматись на ринку, необхідно було переглянути свої витрати, у тому числі – на утримання персоналу та пошук нових працівників.

Проте, великі компанії не поспішали скорочувати свій штат, адже не хотіли втратити працівників дефіцитних робочих спеціальностей. Вони звільняли людей лише у випадку, коли розуміли, що найближчим часом робота компанії та відповідно її прибуток не відновляться. В першу чергу, звільняли працівників низької кваліфікації та утримували тих, хто відповідав за операційні процеси.

Чимало компаній наразі змушені працювати в умовах значно менших доходів, ніж у довоєнний час. Перевести працівників на скорочений робочий день можливості вони не мають, адже необхідно забезпечувати виробництво. Тому в таких випадках відбувається скорочення зарплат. У великих компаніях ситуація дещо краща, порівняно із малим та середнім бізнесом. Та навіть в них вакансій на роботу не стало більше.

Окрім того, із початком війни українці скоротили обсяги своїх витрат. Це найбільше позначилось на регіонах із традиційно низьким рівнем доходів, таких як Чернігівщина або ж Сумщина [3].

Наразі, одна з головних економічних проблем ринку праці України внаслідок повномасштабного вторгнення полягає в тому, що відновити довоєнний рівень зайнятості буде досить важко. Окрім фізичної руйнації підприємств та втрати робочих місць, наявна велика кількість факторів, що буде також перешкоджати цьому процесу.

Перш за все, більше 20% населення виїхали закордон. За даними ООН, станом на 1 травня 2022 року ця цифра складає 5,6 мільйонів осіб. Очікується, що приблизно 2 мільйони громадян не повернуться в Україну в найближчі роки навіть за умови, що війна закінчиться. Та за оцінками Міжнародної організації праці ще 8 мільйонів осіб – це внутрішньо переміщені особи.

По-друге, за підрахунками Міжнародного валютного фонду та Європейського банку реконструкції та розвитку, у випадку затяжної війни падіння ВВП України у 2022 році становитиме 30-35%. Щодо інфляції: Національний банк прогнозує збільшення її рівня до 16%.

По-третє, приблизно 80% експорту було заблоковано через перекриті морські шляхи та доступ до портів, обмежене транспортне сполучення з ЄС та відсутність транзиту через росію та білорусь. Як наслідок, зменшення обсягу виробництва експортоорієнтованих підприємств.

Та усі вищенаведені фактори будуть супроводжуватись обмеженим доступом до інвестицій та грошей у більшості сфер.

Наслідки таких проблем ринок праці України вже відчув: за даними Державної служби зайнятості, в квітні 2022 року на 25 326 вакансій претендувало 283 356 безробітних, тобто конкуренція на одне робоче місце складала майже 12 осіб [4].

Отже, з проведеного аналізу можна зробити висновок, що повномасштабне вторгнення неабияк вплинуло на стан ринку праці України. Була втрачена велика кількість робочих місць, як наслідок зросло число безробітних. В результаті, істотно зросла й конкуренція на одне робоче місце. Та значно зменшились заробітні плати працівників, адже зменшився прибуток компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Комарницька Г., Ястремська Н., Павленко Н. Вимушена міграція та її вплив на ринок праці України. *Наукові перспективи*. 2022. №6(24). С. 311-315.
2. Чому кількість офіційно безробітних зменшилася та яка буде ситуація на ринку праці після війни. *Слово і діло*. веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/04/statija/suspilstvo/bezrobittya-ukrayini-chomu-kilkist-oficijno-bezrobitnyx-zmenshylasya-ta-yaka-bude-sytuacziya-rynku-praczi-pislya-vijny>
3. Штундер І. Ринок праці України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40 С. 2-3.
4. Врятувати робочі місця: як війна вплинула на ринок праці та що з цим робити. *Дорослий погляд на світ*. веб-сайт. URL: https://lb.ua/blog/yaroslav_zhelezniak/518244_vryatuvati_robochi_mistsya_yak_viyna.html

*доктор філософії Алексєєвська Г. С., Лециньська А. Д.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ОСОБЛИВОСТІ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЄЦБ В ПЕРІОД СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ 2008-2009 РОКІВ*

Світова фінансова криза 2008-2009 років виявила проблеми фінансової системи, що виникли через збільшення транснаціональних потоків капіталу та активний розвиток похідних фінансових інструментів. У зв'язку з новими викликами, центральні банки

переглянули традиційні підходи до монетарної політики та доповнити їх новими інструментами.

9 серпня 2007 року на міжбанківських ринках у всьому світі, в тому числі в євросоні, виникла серйозна напруга. Премії за ризик різко зросли за міжбанківськими позиками і активність ринку швидко знизилася. Напруженість відображала насамперед брак довіри серед учасників ринку. Ця напруженість загрожувала зашкодити нормальному функціонуванню грошового ринку євро і навіть призвести до блокування платіжної системи. ЄЦБ у той же день дозволив банкам євросони отримати всю необхідну їм ліквідність на одноденній основі під заставу за основною ставкою рефінансування. Загалом банки залучили 95 мільярдів євро ліквідності, що свідчить про серйозність шоку. У наступні місяці ЄЦБ провів операції додаткового рефінансування з термінами погашення три та шість місяців. Водночас було зменшено обсяги короткострокових операцій рефінансування. ЄЦБ також адаптував схему надання ліквідності в період обслуговування, щоб дозволити банкам «попередньо завантажувати» резерви в першій половині періоду обслуговування, а потім змінити це в другій половині. У результаті загальний обсяг ліквідності, наданої Євросистемою протягом повного періоду обслуговування, залишився незмінним, але середній термін погашення її операцій з надання ліквідності збільшився. Крім того, зважаючи на напруженість на валютному ринку та на основі угоди своп із Федеральною резервною системою, ЄЦБ також почав надавати ліквідність у доларах США під заставу, деноміновану в євро [1].

Ближче до кінця 2007 р. ЄЦБ прийняв спеціальні тендерні процедури для вирішення основних проблем фінансування банків на кінець року. Додатковим операціям із надання ліквідності, які ЄЦБ проводив у цей період фінансових потрясінь, сприяла широка та гнучка операційна структура Євросистеми, яка включає довгий перелік контрагентів, які мають право на операції з рефінансування Євросистеми. Ця функція означала, що всі додаткові заходи на ранній фазі потрясінь можна було впроваджувати без змін існуючих процедур або ключових процентних ставок. Таким чином, можна зберегти важливу сигнальну роль облікової ставки у формуванні інфляційних очікувань. Це було особливо важливо в контексті зростання інфляційного тиску, спричиненого низкою несприятливих потрясінь з боку пропозиції, які вразили економіку євросони протягом 2007 та 2008 років.

Після краху американської фінансової установи Lehman Brothers 15 вересня 2008 року період фінансових потрясінь переріс у світову фінансову кризу. Зростаюча невизначеність щодо фінансового стану великих банків у всьому світі призвела до падіння активності на великій кількості фінансових ринків. Протягом цього періоду великої невизначеності банки створили значні запаси ліквідності, одночасно посиливши умови кредитування.

ЄЦБ відреагував на ці події, знизивши свої ключові процентні ставки та запровадивши низку нестандартних заходів. Процентну ставку було знижено на 50 базисних пунктів 8 жовтня 2008 року в рамках узгодженого кроку з Банком Канади, Банком Англії, Федеральною резервною системою, і Швейцарським національним банком [3]. У наступні місяці відсоткові ставки були ще більше знижені, в результаті чого в цілому ЄЦБ знизив відсоткову ставку за своїми основними операціями з рефінансування в період з жовтня 2008 року по травень 2009 року (тобто всього за сім місяців) на 325 базисних пунктів до історичного мінімуму 1,00%, рівень, якого не було в країнах євросони протягом останніх десятиліть.

Коли премії за ризик зросли до надзвичайно високих рівнів, існував ризик того, що банки швидко зменшать доступність кредитів і перенесуть збільшення своїх витрат на фінансування домогосподарствам і компаніям у формі вищих кредитних ставок, тим самим розмиваючи сигнали монетарної політики ЄЦБ. У зв'язку з цим ЄЦБ прийняв низку нестандартних заходів в жовтні 2008 р., які. Нестандартні заходи були зосереджені саме на банках у євросоні та включали такі елементи: По-перше, Євросистема застосувала тендерну процедуру «повного розподілу з фіксованою ставкою» у всіх операціях

рефінансування, забезпечуючи надання необмежену ліквідність центрального банку для відповідних фінансових установ єврозони за основною ставкою рефінансування та під відповідну заставу. Всупереч звичайній практиці, фінансовим установам було виділено повну суму ліквідності, яку вони шукали. Таким чином можна було частково усунути порушення трансмісійного механізму монетарної політики. По-друге, перелік активів, які можуть бути заставою для операцій рефінансування, було розширено для подальшого полегшення доступу до операцій Євросистеми. Водночас було розширено перелік контрагентів, які мають право на отримання ліквідності. По-третє, ЄЦБ оголосив про намір здійснити додаткові довгострокові операції рефінансування з терміном погашення до шести місяців. Метою цих операцій було покращення позиції ліквідності банків, подальше зменшення спредів на грошовому ринку та сприяння утриманню строкових процентних ставок на грошовому ринку на низькому рівні. Також у травні 2009 року ЄЦБ оголосив програму на суму 60 мільярдів євро для придбання номінованих у євро забезпечених облігацій, випущених у єврозоні. Посилена кредитна підтримка мала значний вплив на ринкові ціни, управління ліквідністю банків і баланс Євросистеми [2].

Отже, реакція ЄЦБ на кризу була в основному орієнтована на забезпечення ліквідності, необхідної банківському сектору в момент, коли міжбанківський ринок та інші джерела короткострокового фінансування були майже заморожені. Політика ЄЦБ протягом 2008-2009 років допомогла підтримувати фінансову систему в єврозоні шляхом захисту рефінансування платоспроможних банків і відновлення довіри серед учасників фінансового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Grégory Claeys. The (not so) Unconventional Monetary Policy of the European Central Bank since 2008 (July, 2014). Bruegel. <https://www.bruegel.org/report/not-so-unconventional-monetary-policy-european-central-bank-2008>
2. The ECB's response to the financial crisis. ECB monthly bulletin, October 2010. https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/art1_mb201010en_pp59-74en.pdf
Monetary policy decisions. ECB.
<https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2008/html/pr081008.en.html>

* Дослідження проведено у межах проекту 101048173- Monetary policy-ERASMUS-JMO-2021-NEI-TCH-RSCH «Успіхи та недоліки монетарної політики Європейського Союзу: наслідки для України»

Funded by the
European Union

*доктор філософії Алексеєвська Г. С., Пина Е. В.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

АНТИКРИЗОВІ ЗАХОДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ У 2008 – 2009 РОКАХ*

Початок фінансової кризи 2008 року був пов'язаний зі зростанням неплатоспроможних кредитів у США, в особливості на ринку нерухомості, який мав високий попит на вторинний ринок іпотечних кредитів з підвищеною ризиковістю. Банки надавали кредити з високим ризиком на підвищення цін на нерухомість. Згодом позичальники не могли виплачувати свої борги, що призвело до того, що банки та інші кредитори не могли отримати свої кошти назад, що змусило їх скоротити кредитування. Потім криза поширилася на банківський сектор, коли банки стали підсвідомо

пов'язуватися між собою і обмінюватися позиками з незабезпеченими кредитами, що призвело до зменшення довіри на ринках і підвищення ставок за позиками [1].

В Європі криза 2008 року почалася в Іспанії, де має бути спалах іпотечної кризи, викликаній високим рівнем заборгованості населення. Внаслідок цього, країна відчула серйозний спад у сфері будівництва, що привело до збільшення безробіття та зниження споживчої активності. Криза швидко поширилася на інші країни Європи, такі як Греція, Португалія, Італія та Ірландія, що були змушені звернутися до Міжнародного валютного фонду та Європейського стабілізаційного механізму для отримання фінансової допомоги. Усі ці країни зазнали значних втрат у ВВП, збільшення безробіття та зменшення споживчого попиту, що мали довгострокові наслідки для їх економіки [2].

Глобальна економічна криза 2008 року стала серйозним викликом для економічної та монетарної політики Європейського союзу, розкривши слабкі моменти в механізмах міждержавної координації. Наприкінці 2008 р. було затверджено проект «Плану економічного відновлення ЄС», який знаходився у руслі стратегії стійкого розвитку і включав широкий спектр заходів довгострокового характеру, включаючи зниження енергоємності економіки й розвиток чистих технологій. Цей план базувався на двох опорах: стимулювання споживчої довіри і розширення попиту шляхом виділення на це в екстреному порядку 200 млрд. євро (1,5% ВВП) країнами-членами та посилення конкурентних позицій ЄС. Для здійснення останнього була розроблена стратегія «розумних» інвестицій, яка передбачала вкладення останніх у підвищення ефективності використання енергозбереження, розвиток чистих технологій, а також у розвиток дослідницької інфраструктури.

Ще один документ, що прийняв ЄЦБ, – «Сприяння економічному відновленню». Основним його завданням було посилити координацію дій між країнами-членами та домогтися переходу до стадії підйому. Документ містив широку програму реформування фінансового сектору, він уточнював і коригував методи, спрямовані на підтримання споживчого попиту, ріст інвестицій та збереження або створення нових робочих місць. Завдяки цьому документу Євросоюзу фактично вдалося досягнути найбільшого успіху у стабілізації фінансових ринків. Більшість країн-членів здійснили масштабні програми допомоги банківському сектору, підвищили державні гарантії за вкладами, посилили нагляд за банками і страховими компаніями [3]. Було також запропоновано створити Європейську раду із системних ризиків, яка би здійснювала макроекономічний нагляд за ситуацією на всіх сегментах фінансових ринків із метою попередження повторення фінансових криз, запобігання системним ризикам, сприяння безперебійному функціонуванню внутрішнього ринку та забезпечення сталого вкладу фінансового сектору в економічне зростання. Також було засновано Європейську систему фінансового нагляду, котра забезпечує координацію дій національних наглядових органів і розробляє нові стандарти в цій області [4].

Основними антикризовими інструментами монетарної політики, що сприяли стабілізації фінансової системи ЄС, які застосував ЄЦБ, були такі:

Для покращення умов кредитування та забезпечення функціонування грошового ринку ЄЦБ та інші центральні банки ЄС із початку фінансової кризи зробили повторні ін'єкції ліквідності. Також поряд із цим було здійснено зниження процентних ставок.

Для вирішення фінансових проблем ліквідності платоспроможних банків ЄС узгодженими діями Європи була розпочата програма, в якій лідери ЄС зобов'язалися надати протягом перехідного періоду і на відповідних комерційних умовах, прямо або побічно, гарантії уряду, страхування або аналогічну угоду на середньострокову перспективу (до 5 років).

Для зміцнення довіри клієнтів до фінансової системи і сприяння створенню рівних умов Комісія запропонувала ухвалити термінові законодавчі зміни, що передбачали зміну

мінімального розміру страхування вкладів. Цей показник було підвищено з 20 тис. євро до 100 тис. євро у всіх державах-членах.

Комісією викладені принципи, які регулюють застосування правил державної допомоги вразливим фінансовим установам. Конкретні вказівки були опубліковані для держав-членів, зокрема, участь у банківському гарантуванні та рекапіталізації, у розробленні структурної перебудови і заходи щодо полегшення тягаря активів.

Комплексний пакет реформ для формування більш міцної фінансової системи у майбутньому, зокрема, удосконалення нагляду і контролю, структури винагороди у фінансовому секторі та правового поля, а також сегментів ринку, які мають вирішальне значення для раціональної діяльності сектору [5].

Завдяки застосуванню ЦБ заходів нетрадиційної монетарної політики фінансова криза 2007–2009 рр. вважається винятковим економічним явищем не лише в силу своїх причин, форм прояву та етапів розвитку, а й методів, ужитих ЄЦБ розвинених країн для попередження паніки на фінансових ринках і мінімізації негативних наслідків для реального сектору економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Paul Ramskogler, Tracing the origins of the financial crisis (2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/finance/Tracing-the-origins-of-the-financial-crisis.pdf>
2. European Sovereign Debt Crisis, CFI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/fixed-income/european-sovereign-debt-crisis/>
3. European Parliament, A decade on from the crisis (2019) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/642253/EPRS_BRI%282019%29642253_EN.pdf
4. Interim Forecast (2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/pdf/2011-03-01-interim_forecast_en.pdf
5. ECB, The ECB's non-standard monetary policy measures (2013) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1528.pdf>

* Дослідження проведено у межах проекту 101048173- Monetary policy-ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи та недоліки монетарної політики Європейського Союзу: наслідки для України»

Funded by the
European Union

*Розновська П. І.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШВЕЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

В середині ХХ століття Швеція з бідної аграрної країни перетворилася на одну з найбагатших і найбільш розвинених індустріальних держав. Вона досягла високого рівня життя завдяки поєднанню вільного ринкового капіталізму та значних соціальних виплат. Швеція вважається дуже сприятливим місцем для інвестицій. Вона пропонує надзвичайно конкурентну, відкриту економіку з доступом до нових продуктів, технологій, навичок та

інновацій. Ця країна має добре освічену робочу силу, чудову комунікаційну інфраструктуру, низький рівень корупції та стабільне політичне середовище, що робить її вибором для іноземних компаній, зокрема американських. Низький рівень корпоративного податку, відсутність податку на дивіденди є додатковими стимулами для ведення бізнесу в країні.

Швеція займає лідируючі позиції в різних інноваційних індексах та за обсягами внутрішніх та зовнішніх інвестицій, при цьому рівень життя один із найвищих серед розвинутих країн. Останнім часом Швеція вважається еталоном у галузі інвестицій та інновацій, оскільки саме в цій країні процеси налагоджені таким чином, що вигоду отримує як внутрішній одержувач інвестицій та країна, так і інвестор. Після приєднання країни до ЄС (1995 р.) ситуація з інвестиційним кліматом у Швеції суттєво покращилася, залучаючи до себе іноземних інвесторів. У країні не існує ні валютного контролю, ні заборон на переведення прибутку, процедур ліквідації інвестицій, виплати роялті або оплати ліцензій. Залежні компанії та філії можуть переводити материнській компанії за кордоном Швеції виплати за управлінськими послугами, витратами на НДДКР тощо, тобто доходи на інвестований капітал відносно вільно переводяться за кордон.

Основними країнами-інвесторами в Швеції є Великобританія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, США та Норвегія. Найбільші іноземні активи зосереджені у сфері фінансової та страхової діяльності, виробництві нафти, хімічної продукції, гумових і пластмасових виробів. У 2021 році найбільше зростання було зафіксовано в інформаційно-комунікаційному секторі. Уряд Швеції зі свого боку вжив заходів для розвитку підтримки інвестицій, зосередившись на ключових секторах (біотехнології та харчова промисловість), а також на швидко зростаючих ринках (країни Балтії, Індія, Бразилія тощо) [5]. Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на економіку Швеції, але після кількох пакетів фіскального стимулювання, успішного впровадження вакцинації та послаблення карантинних обмежень вона повністю відновилася до передпандемійного рівня без помітного впливу на інвестиційний клімат.

Щодо підтримки іноземних інвестицій, то Швеція уклала угоди про захист інвестицій із 70 країнами світу, серед яких більшість країн Євросоюзу, а також Казахстан, ОАЕ, В'єтнам та деякі країни Африки. Шведський уряд позитивно ставиться до зарубіжних інвесторів, які вкладають кошти у місцеві підприємства, оскільки прямі іноземні інвестиції у Швеції сприяють вищому економічному зростанню та зайнятості. Однак, іноземне володіння в критично важливих галузях може завдати шкоди національній безпеці. Слід зазначити, що вимоги регулювання іноземних інвестицій у Швеції поки що не містять положень, які дозволяють перевіряти чи забороняти прямі іноземні інвестиції. Проте, 16 березня 2023 року Уряд передав пропозицію постанови на розгляд Законодавчої ради, відповідно до якої Інспекції стратегічних продуктів (ISP) буде надано повноваження перевіряти прямі іноземні інвестиції, які можуть завдати шкоди безпеці Швеції або громадському порядку в країні, і, якщо необхідно, забороняти їх. Новий регламент має набути чинності 1 грудня 2023 року та застосовуватиметься до транзакцій, закритих після цієї дати [7].

Швеція демонструє приклад грамотної побудови національної системи інновацій та її ефективного функціонування. «Інноваційність» цієї країни почалася з найпростішого – інвестицій в освіту. У 1940-1950 рр. уряд Швеції вкладав величезні кошти в освіту та науку, особливо у підготовку інженерів. Наявність хороших інженерних кадрів багато в чому зумовила зростання шведських компаній, промисловості та економіки загалом у другій половині минулого століття. Грамотна державна політика щодо підтримки інноваційно-орієнтованих компаній, цілеспрямований розвиток прикладних досліджень та фундаментальної науки – фактори успіху Швеції в інноваційній сфері.

Зараз Скандинавія та Балтійський регіон є європейськими лідерами з цифрового розвитку. У 2018 році країни цих регіонів вирішили посилити співпрацю у сфері штучного

інтелекту. Очоловатиме її саме Швеція [9]. У цій країні існує величезний потенціал для штучного інтелекту – у державному секторі, бізнесі, дослідженнях та для окремих осіб, адже Швеція є однією з найбільш розвинутих у цифровому відношенні, має позитивний інноваційний клімат і технологічно орієнтоване населення.

Таким чином, Швеція займає лідируючі позиції в різних інноваційних індексах та за обсягами внутрішніх та зовнішніх інвестицій, при цьому рівень життя один із найвищих серед розвинутих держав. У цій країні інвестори мають надзвичайно низьку ймовірність зіткнутися з корупцією. У Звіті про конкурентоспроможність Всесвітнього економічного форуму за 2019 рік Швеція посідає восьме місце серед 138 країн за загальною конкурентоспроможністю та продуктивністю. У Звіті підкреслено сильні сторони країни: людський капітал (здоров'я, рівень освіти та кваліфікація населення), макроекономічна стабільність, технічна та фізична інфраструктура. Bloomberg за показником Індексу інновацій 2021 року поставив Швецію на п'яте місце серед найбільш інноваційних країн світу.

Швеція сприймається як творче місце з цікавими дослідженнями та технологіями, має чудову IT-інфраструктуру і вважається лідером у впровадженні нових технологій і встановленні нових споживчих тенденцій. Успіхи країни у галузі високих технологій були б недосяжні без тісної взаємодії науки, в особі університетів, та промисловості. Ця взаємодія активно стимулюється державою як організаційно, так і фінансово. Вкладення в область дослідницьких розробок досить швидко окупляються на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Господарство Швеції: загальна характеристика [Електронний ресурс] // Geograf. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.geograf.com.ua/sweden/784-sweden-economy>.
2. Central Intelligence Agency. The World Factbook. Europe – Sweden. Economy [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/sweden/#economy>.
3. 2022 Investment Climate Statements: Sweden [Електронний ресурс] // United States Department of State. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.state.gov/reports/2022-investment-climate-statements/sweden/>.
4. Foreign direct investment (FDI) in Sweden [Електронний ресурс] // LLOYDS BANK. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/sweden/investment>.
5. Прямі іноземні інвестиції у Швеції [Електронний ресурс] // IQ Decision. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://iqdecision.com/pryamyie-inostrannye-investicii-v-shvecii/>.
6. Wiklund Matala M. Swedish FDI regime closer to introduction [Електронний ресурс] / M. Wiklund Matala, V. Gedeon, E. Gadman // SETTERWALLS. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://setterwalls.se/en/article/introduction-of-rules-on-foreign-direct-investment-review/>.
7. Инвестиционная деятельность и инновации в Швеции [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://bstudy.net/669499/pravo/investitsionnaya_deyatelnost_innovatsii_shvetsii.
8. Sweden to lead AI cooperation in Nordic-Baltic region [Електронний ресурс] // Government Offices of Sweden. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.government.se/press-releases/2018/05/sweden-to-lead-ai-cooperation-in-nordic-baltic-region/>.
9. Artificial intelligence will strengthen Sweden's welfare and competitiveness [Електронний ресурс] // Government Offices of Sweden. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.government.se/articles/2018/03/artificial-intelligence-will-strengthen-swedens-welfare-and-competitiveness/>.

MACROECONOMIC ANALYSIS OF SWITZERLAND AND JAPAN ECONOMIES

The macroeconomic analysis of the Swiss and Japanese economies involves the study of various indicators and factors that influence their overall economic performance. Some of the key areas of analysis include GDP growth, inflation, unemployment, exchange rate, fiscal policy, and trade balance.

GDP growth is the main indicator of economic activity and productivity. A regression analysis was conducted to compare the GDP growth rates of Switzerland and Japan (2000-2022). The analysis focused on key indicators such as GDP, which serves as a measure of economic development, along with other important macroeconomic factors. The following regression model was built, which has the following general form:

$$GDP_t = a + \beta_1 C_t + \beta_2 I_t + \beta_3 G_t + \beta_4 Xn_t \quad (1),$$

where C is private consumption expenditure, which includes the total value of goods and services purchased by households within the country; I is gross investment, which is the total amount spent on business investment in the country; G is government spending, which is the amount spent by the government on public goods and services, including spending on infrastructure, defense, education, health care, etc; Xn is net exports or trade balance, which is the difference between exports and imports, reflects the contribution of international trade to the country's GDP.

Results of the regression model for Switzerland (calculated by authors using data [1]):

$$\begin{aligned} \text{GDP} &= \text{const} + 0,690c + 0,237i - 0,039g + 0,126x & (2) \\ &(-3,522^{***}) (31,104^{***}) (17,717^{***}) (-1,889^*) (20,017^{****}) \\ &R^2 = 0,97 \end{aligned}$$

The model's outcomes suggest that private consumption expenditures are the key driver of GDP, implying that an uptick in these expenditures positively correlates with GDP growth. Both gross investment and net exports also contribute positively to GDP. On the other hand, government spending's impact on GDP growth is unclear due to an insignificant and statistically negligible coefficient. This emphasizes the crucial role of private consumption expenditures, gross investment, and net exports in grasping GDP fluctuations and determining economic performance. The overall model conveys that enhancing business investments and private consumption, alongside active foreign trade, can elevate a country's economic development.

Results of the regression model for Japan (calculated by authors using data [1]):

$$\begin{aligned} \text{GDP} &= \text{const} + 0,899c + 0,195i - 0,004g + 0,121x & (3) \\ &(-0,735) (266,570^{***}) (134,375^{***}) (-1,432) (1,554^{***}) \\ &R^2 = 0,96 \end{aligned}$$

The results of the regression analysis show that an increase in private consumption expenditures and gross investment has a positive effect on GDP, while an increase in government spending has a negative effect. In addition, an increase in net exports will also have a positive impact on GDP.

Both models have high values of the coefficient of determination, indicating a strong relationship between the independent variables and GDP in both countries. When analyzing the coefficients of the models, the following differences can be observed: in the Swiss model, private consumption expenditures (0.690) and gross investment (0.237) are more pronounced, and there

is a negative contribution of government spending (-0.039). The Japanese model has a larger contribution to GDP from private consumption expenditures (0.899) and small positive contributions from gross investment (0.195) and net exports (0.121), while government spending has almost no effect on GDP (-0.004). Thus, the second model has a more pronounced contribution of the private sector to the economy, as well as the contribution of exports, while the first model has a more pronounced contribution of investment and public spending.

Based on the results of the regression analysis, it can be concluded that both Switzerland and Japan have strong economies where private consumption expenditures and gross investment play an important role in stimulating GDP growth. However, the structure of the economy and the impact of government spending differ between the two countries.

The results of the regression analysis show that in the Swiss model, all four factors - private consumption expenditures, gross investment, government spending, and net exports - have a statistically significant impact on GDP. This indicates the importance of all these factors in the economic development of Switzerland. In the Japanese model, government spending does not have a statistically significant impact on GDP. At the same time, private consumption expenditures, gross investment, and net exports have a positive and statistically significant impact on GDP. This indicates that in Japan, public spending is less important for economic development compared to other factors.

REFERENCES:

1. Official website of the World Bank. GDP, Consumption, Investment, Government Spending, Exports, Imports (billion dollars. U.S.): веб-сайт. URL: <https://databank.worldbank.org/home>

*к.е.н., доц. Родіонова Т. А., Юркова О. О.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА РИНКУ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Останніми роками транскордонні злиття та поглинання стають все більш поширеним явищем, оскільки компанії прагнуть розширити свою глобальну присутність та отримати доступ до нових ринків. Згідно з даними інституту ІММА, з 2000 року у світі було оголошено про понад 790 000 угод на загальну суму понад 57 трильйонів доларів США. У 2018 році кількість угод зменшилася на 8% і склала близько 49 000 транзакцій, тоді як їхня вартість зросла на 4% до 3,8 трильйона доларів США [1]. Необхідно зазначити, що відбувається занепокоєння після різкого падіння світових фондових ринків у 2022 році, війни в Україні, іншої геополітичної напруженості, перебоїв у ланцюжках поставок та посилення регуляторного контролю. Стосовно 2023 року, то короткострокові економічні перспективи залишаються невизначеними, тому що існують побоювання глобальної рецесії та зростанням процентних ставок, оскільки центральні банки намагаються подолати інфляцію [2].

Таким чином, Центральна та Східна Європа (ЦСЕ) є все більш привабливим регіоном для злиттів та поглинань (M&A). Вихід на швидкозростаючий ринок, використання кваліфікованої та дешевої робочої сили, доступ до інших країн-членів Європейського Союзу (ЄС) та сприятливе бізнес-середовище є одними з багатьох переваг, які пропонує цей регіон. Очікується, що цей потужний позитивний імпульс у сфері злиттів та поглинань збережеться, оскільки економіка країн ЦСЕ продовжує зростати, а також з'являються нові інвестиційні можливості [3].

У період з 2010 року до 2022 року спостерігається, що найбільша кількість угод в Східній Європі становила 5 514, а саме у 2010 році, хоча найбільш вдалий рік по вартості

угод злиття та поглинання був 2019 з вартістю близько 654 млрд. євро. Після 2010 року відбулося суттєве зменшення угод. Причиною цього є політична нестабільність, геополітична напруженість, зміни у регулювання на законодавчому рівні. Крім того, за останні роки Східна Європа пережила випадки геополітичної напруженості, особливо у відносинах з Росією.

Польща займає лідируючу позицію у загальній кількості угод, склавши 32%, на яку припадає 1/3 від загального обсягу угод. Оскільки Польща є найбільшою країною в регіоні ЦСЄ як за кількістю населення, так і за розміром економіки, а також має достатньо розвинений внутрішній ринок і стабільний інвестиційний клімат, що створює привабливі умови для інвестування. Наступне місце посідає Чехія, яка складає 19% від загальної кількості. Як і Польща, дана країна також є відносно великою економікою в регіоні та має добре розвинену промислову базу. Тим часом, Румунія – 11%, а Угорщина – 8%, яка є центром злиття та поглинання в автомобільному та енергетичному секторах. Інші країни мають меншу частку в активності зі злиття та поглинання у ЦСЄ, яка коливається (Естонія, Латвія) від 6% до 3%.

У більшості ЦСЄ країн угоди у сфері транскордонних злиттів та поглинань суттєво перебільшують кількість угод на внутрішньому ринку, на відміну від таких країн, як Польща, Чехія, де навпаки кількість угод на внутрішньому ринку значно перевищує транскордонні злиття та поглинання (рис. 1).

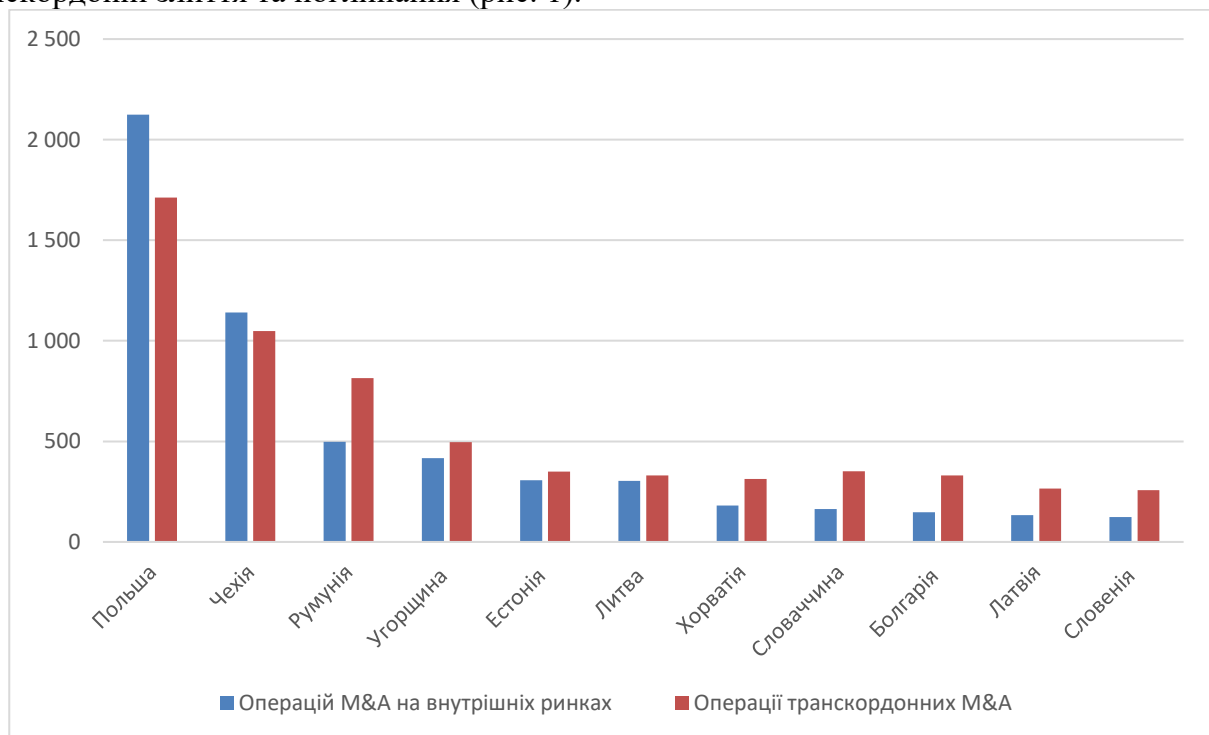

Рис. 1. Кількість транскордонних та внутрішніх М&А країн ЦСЄ, 2003-2022 р.р.
Джерело: складено автором на основі [3]

Основною причиною того, що транскордонних злиттів та поглинань перебільшують кількість угод на внутрішньому ринку є зацікавленість іноземних інвесторів до регіону, який зумовлений його зростаючою економікою, більш вигідними умовами інвестування, надійний захист інвесторів зі сторони законодавства. Наприклад, у Польщі всього операцій М&А на внутрішніх ринках складають 2 124 за 2003-2022, а транскордонних М&А – 1 712. Щодо Чехії, то всього М&А на внутрішніх ринках – 1 140, а транскордонних М&А – 1 049. Такі країни як Словенія, Латвія та Болгарія мають менший загальний обсяг угод, тому спостерігається зазвичай вищий відсоток транскордонних угод, тому що більшість цих країн мають меншу економіку у порівнянні з Польщею або Чехією, що означає, що менше локальних компаній можуть здійснювати поглинання.

Найбільш кількість угоди зі злиття та поглинання відбувається у сфері високих технологій, на яку припадає приблизно 1/5 всіх угод у регіоні в період з 2003 по 2022 рік. Для таких країн як Естонія, Болгарія та Литва, є провідним сектором, частка якої складає близько 25% від загальної.

На відміну від країн ЦСЄ, М&А в Україні перебуває на етапі формування: вдосконалення нормативно-правова база відповідно до світових стандартів. Найактивніші сфери М&А є сільське господарство, нерухомість і будівництво, інновації та технології. Безумовно, що є певні фактори, які стримують українські компанії у проведенні М&А угод. Одні з найбільш важливих є військово-політичні конфлікти, корумпованість і тінізація бізнесу, слабкий захист прав інвесторів.

Для збільшення М&А угод необхідно вплинути на підвищення конкурентоспроможності національної економіки через удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення відкритості й достовірності фінансової звітності, а також стабілізація військово-політичної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. IMAA, M&A Statistics, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://imaa-institute.org/mergers-and-acquisitions-statistics/>
2. PWC, Global M&A Industry Trends, 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.pwc.com/gx/en/services/deals/trends.html>
3. D. Runtag, M&A in Central and Eastern Europe (CEE), 2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://aventis-advisors.com/wp-content/uploads/2023/03/MA-in-CEE_Download-1.pdf

*Бортніченко А. Л.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ТА МЕТОДИ ЇЇ РЕГУЛЮВАННЯ У КРАЇНАХ ЄС

Міжнародна трудова міграція є об'єктивним процесом, який є складовою частиною глобального процесу міграції населення і впливає як на глобальний ринок праці, так і на національні ринки. Кажучи про ринок праці ЄС, трудова міграція впливає на нього в різні способи. Вона може стимулювати економіку країн-членів ЄС, зокрема збільшувати виробництво та ринок споживчих товарів та послуг. Трудова міграція має змогу допомагати підприємствам заповнювати прогалини в робочій силі та забезпечувати навички, які є необхідними для утримання конкурентоспроможних позицій на міжнародному ринку.

Питання старіння населення в Європі, тенденції та продуктивність міграції розглядалися різними науковцями, серед яких: Гійом Маруа, Ален Беланже, Вольфганг Лутц та інші. Також розглядаються декілька сценаріїв розвитку міграційної та трудової політики Європи [1].

Найбільш звичайним сценарієм називають той, в якому продовжаться тенденції сьогodнішньої Європи щодо рівня імміграції, яке становило близько 10 мільйонів людей, створюючи чистий міграційний приріст приблизно 4,6 мільйона за 5 років з урахуванням постійних темпів еміграції. Ще один сценарій репрезентує шведський досвід і передбачає поступове підвищення до 2050 року рівня участі в робочій силі, зокрема серед жінок та людей похилого віку, до рівнів, які вже спостерігаються у Швеції сьогodні, оскільки Швеція є більш ефективною у залученні робочої сили.

А відповідно до канадського міграційного сценарію (велика кількість добре освічених іммігрантів, але з проміжною інтеграцією), ЄС практично не зазнав би збільшення цього коефіцієнта в залежності з урахуванням участі робочої сили та продуктивності.

Також слід зазначити, що рівень міграції у більшості країн Східної Європи був відносно низьким до вступу в 2004 році – лише близько 0,1-0,25% населення відповідних країн емігрували. Після вступу міграція зросла, особливо в Польщі, потроївшись у перший рік після прийняття до ЄС і стабілізувавшись на рівні близько 0,5%. Великі сплески міграції також відбулися з Естонії, Литви, Латвії та Угорщини.

Міністерство економіки та зайнятості Фінляндії підрахувало, що близько 10 000 естонців щорічно їдуть з Естонії до Фінляндії на роботу, і ця цифра є відносно стабільною з 2009 року. За даними естонських органів влади та експертів, цифра дещо вища – близько 15-20 тисяч робітників. Ця кількість також є досить приблизною, оскільки відряджені працівники не зареєстровані належним чином в Естонії.

Стосовно методів регулювання міжнародної міграції країн ЄС, слід зазначити, що це зазвичай відбувається за допомогою директив. Основними є такі: Директива 2014/36/ЄС, яка встановлює мінімальні правила для в'їзду та проживання громадян третіх країн, які прибувають на територію ЄС для зайнятості на певний строк, зокрема сезонні робітники [2].

Дана директива існує для забезпечення законної праці та уникнення дискримінації щодо їх заробітної плати та умов праці та має виконуватися всіма країнами-членами ЄС.

Директива ЄС 2014/66/ЄС, що стосується трудової міграції спеціалістів з третіх країн, що мають вже діючий контакт з роботодавцем в країні-члені ЄС [3].

Дана директива визначає правила та процедури щодо в'їзду та проживання працівників з країн поза ЄС, які працюють в межах транскордонного надання послуг та забезпечує однакові умови для цих працівників у всіх країнах ЄС і сприяє розвитку послуг у країнах-членах.

Директива ЄС 96/71/ЄГ, яка визначає умови роботи тимчасово призначених працівників в країнах ЄС, а також їх права та захист [4].

Ця директива є однією з основних нормативних актів Європейського Союзу, яка встановлює мінімальні стандарти з охорони праці для робітників, які працюють в іншій країні ЄС, ніж та, в якій вони зазвичай проживають та працюють. Загальною метою даної директиви є забезпечити рівності умов праці для всіх робітників, які працюють в інших країнах ЄС, та запобігти дискримінації проти них. Також вона визначає правила, які забезпечують дотримання стандартів працівниками та роботодавцями.

Директива ЄС 2004/38/ЄГ, яка регулює право громадян ЄС та їхніх родичів на вільне переміщення в межах ЄС [5].

Головною метою документу є забезпечення захисту прав громадян ЄС на вільне переміщення та проживання в будь-якій країні-члені ЄС без обмежень та дискримінації. Вона також забезпечує право на проживання в будь-якій країні-члені ЄС протягом періоду більше 3 місяців з урахуванням певних умов, таких як наявність достатніх засобів для проживання та медичного страхування.

Директива ЄС 2008/115/ЄГ, яка регулює процедури повернення нелегальних мігрантів [6].

Згідно з директивою, повернення нелегальних мігрантів повинні здійснюватися з дотриманням основних прав і свобод, таких як право на повагу до приватного та сімейного життя, право на працю, право на освіту та інші. Також директива надає країнам-членам ЄС право встановлювати власні національні процедури повернення, але вони повинні відповідати загальним правилам, визначеним у документі. Крім того, директива встановлює правила щодо співпраці між країнами-членами ЄС у справах повернення нелегальних мігрантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Guillaume Marois, Alain Bélanger, Wolfgang Lutz. Population aging, migration, and productivity in Europe (2020). PNAS vol. 117, no. 14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.1918988117>
2. Directive 2014/36/EU. Директива «Про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою зайнятості як сезонних робітників» (26 лютого 2014 року). EUR-Lex. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0036&qid=1680354023941&from=EN>
3. Directive 2014/66/EU. Директива «Про умови в'їзду та перебування громадян третіх країн з метою зайнятості як інші спеціалісти» (15 травня 2014 року). EUR-Lex. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0066>
4. Directive 96/71/EC (European Communities). Директива ЄС «Про тимчасове призначення працівників» (16 грудня 1996 року). EUR-Lex. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31996L0071&from=EN>
5. Directive 2004/38/EC. Директива ЄС «Про право на вільне переміщення» (29 квітня 2004 року). EUR-Lex. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0038&qid=1680353954620&from=EN>
6. Directive 2008/115/EC. Директива ЄС «Про (повернення) боротьбу з нелегальною міграцією» (16 грудня 2008 року). EUR-Lex. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0115&from=EN>

*Горяньська Д. Ю., к.е.н., доц. Родіонова Т. А.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ДИНАМІКА ІНФЛЯЦІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ

Оскільки повномасштабне вторгнення в Україну спричинило економічну нестабільність не тільки Україні, а й у всьому світі, інфляція – це показник, який може підвищитись в умовах нестабільності, оскільки він є показником зростання загального рівня цін. Повномасштабне вторгнення значно вплинуло на показник інфляції у всіх країнах Європейського Союзу.

На початку 2021 року найвищі показники інфляції в Європейському Союзі були зафіксовані в Польщі та Угорщині, де вони склали 3,6% та 2,9% відповідно. Проте, з кінця 2021 року інфляційні тенденції змінилися, а впродовж 2022 року високі показники були відзначені в Швеції (10,8%), Німеччині (11,3%), Нідерландах (17,1%) та Румунії (14,6%). Найвищі показники інфляції у 2022 році відзначилися в Польщі (17,2%), Чехії (19,1%) та Угорщині (26,2%). Всі ці країни виявили тенденцію до зниження інфляції у 2023 році, деякі навіть повернулись до показників на початку 2021 року. Наприклад, Нідерланди зафіксували від'ємну інфляцію у вересні-жовтні 2023 року.

У країнах, таких як Люксембург, Австрія, Фінляндія, Франція, Італія, Словаччина та Бельгія, показники інфляції так само почали зростати ще до 2022 року. Найвищі показники в цій групі країн спостерігалися в Бельгії та Люксембурзі на початку 2021 року (7,1% та 6,3% відповідно). В більшості цих країн показники стабілізувалися у 2023 році, і навіть Бельгія відновила від'ємний показник інфляції у жовтні 2023 року. Деякі країни, такі як Данія, Іспанія, Естонія, Литва, Мальта, Португалія та Хорватія, на початку 2021 року мали майже нульовий рівень інфляції, проте вони також мали вплив від вторгнення та зростання показника інфляції. Зокрема, Естонія відзначилася зростанням інфляції до 25,2%, але до

жовтня 2023 року інфляція знизилась до 5%. Країни з від'ємними показниками інфляції на початку 2021 року, такі як Ірландія, Болгарія, Латвія, Кіпр, Словенія, Греція, стали свідками різкого зростання через повномасштабне вторгнення. Наприклад, Латвія відзначилася найвищим показником інфляції (22%), а Болгарія досягла 15,6%. Ірландія, Кіпр, Словенія та Греція мали подібні тенденції зростання та стабілізації показників інфляції.[1]

Для дослідження інфляції Європейського Союзу за період 2000-2022 років побудована регресійна модель. Ця модель аналізує вплив таких змінних, як GDP – Валовий Внутрішній Продукт, GGD – державний борг, CA – рахунок поточних операцій, Unem – безробіття, Rem – грошові перекази, Mig – чиста міграція на Infl - рівень інфляції в ЄС. Тому у табл. 1 наведені дані з проведеного регресійного аналізу.

Проаналізувавши отримані дані з табл., можна зробити такі висновки. По-перше, стандартизовані бета-коефіцієнти з'ясовують, який з факторів має найбільший вплив на залежну змінну – інфляцію Європейського Союзу. Тому, можна помітити, що найбільш впливове значення надають грошові перекази. Цей коефіцієнт свідчить про те, що зі збільшенням грошових переказів на одне стандартне відхилення, залежна змінна – інфляція ЄС зменшується на 2,115.

Таблиця 1

Регресійна модель впливу економічних показників на інфляцію ЄС

Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Значимість
	B	Стандартна похибка	Бета		
1 (Константа)	16,123	4,142		3,892	0,001
GDP	2,706E-13	0,000	0,731	2,561	0,022
GGD	-0,032	0,077	-0,230	-0,421	0,680
CA	0,004	0,002	0,754	1,740	0,102
Unem	-0,498	0,180	-0,629	-2,769	0,014
Rem	-16,707	4,631	-2,115	-3,608	0,003
Mig	-1,675E-6	0,000	-0,529	-2,203	0,044

Залежна змінна: інфляція ЄС

Джерело: складено авторами на основі даних [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7]

Державний борг має найменший вплив на залежну змінну, тобто з її збільшенням на одне стандартне відхилення, інфляція ЄС зменшується на 0,230.

Чотири проаналізовані коефіцієнти є значущими, адже чотири коефіцієнти t Стюдента відповідають загальноприйнятим стандартам рівня значимості.

Таким чином, проаналізувавши отримані результати, можна скласти таку емпіричну модель та зробити наступні висновки:

$$\text{Infl} = 0,731\text{GDP} - 0,230\text{GGD} + 0,754\text{CA} - 0,629\text{Unem} - 2,115\text{Rem} - 0,529\text{Mig}$$

(0,021**) (0,680) (0,102) (0,014**) (0,003***) (0,044**)

Адекватність моделі описана:

1. Один коефіцієнт з 1% значимості; три – з 5% значимості.
2. R2 = 0,730 (73%), тобто обрані фактори пояснюють залежну інфляцію ЄС на 73%;
3. F = 6,773, Fкрит.= 2,79.

Отже, можна зробити висновок, що повномасштабне вторгнення мало значний вплив на показники інфляції країн Європейського Союзу, оскільки більшість з них мали зростаючу тенденцію у 2022 році. З регресійного аналізу був отриманий результат, що грошові перекази мають найбільший вплив на залежну зміну показника інфляції ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Eurostat. Inflation EU 27 URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EI_CPHI_M_custom_2128133/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=d2723afa-a8ac-42c9-9e91-c2d048a35ff0
2. Eurostat. GDP EU URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMQ_10_GDP_custom_5988171/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=4f36f678-c8a5-48ea-b71a-fd800e5fd465
3. Eurostat. Government debt EU URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10DD_EDPT1_custom_8064226/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=c2d00893-311d-43b5-a6ac-59413cee2310
4. World Bank data. Remittances EU URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.CD.DT?locations=EU>
5. Eurostat. Current account balance EU URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00038/default/table?lang=en>
6. Eurostat. EU net migration data EU URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_netmigr/default/table?lang=en
7. Eurostat. Unemployment EU 27 URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EI_LMHR_M_custom_5125248/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=1fcddf86-dc5e-4327-9057-d0ae03979074

*Галюк А. А., доктор філософії Алексеєвська Г. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВПЛИВ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КИТАЮ

У сучасному світі диджиталізація є ключовим фактором для розвитку економіки та суспільства. Цей процес впливає на всі сфери життя, зокрема на економіку, освіту, медицину, громадянське суспільство та державне управління. Китай, будучи однією з провідних світових економік, виявляє значний інтерес до диджиталізації та активно впроваджує ці технології для досягнення своїх стратегічних цілей. У цьому доповіді розглянемо вплив диджиталізації на розвиток Китаю та її наслідки для економіки та суспільства.

Зростання кількості інтернет-користувачів в Китаї було друковане відмінністю від інших регіонів світу. Масштабне використання сучасних смартфонів, планшетів і інших мобільних пристроїв призвело до того, що велика частина населення завжди має доступ до мережі, незалежно від їхнього місця перебування.

Розширення електронної комерції та інноваційних цифрових платіжних систем в Китаї відіграє визначальну роль у трансформації способів торгівлі та фінансових операцій. Цей розвиток визначений активністю провідних компаній, таких як Alibaba та JD.com, що визначають нові стандарти в галузі електронної торгівлі.

Компанії, які займаються електронною комерцією в Китаї, використовують передові технології та стратегії для створення високоефективних онлайн-платформ для продажу товарів та послуг.

Alibaba, яка володіє популярними платформами AliExpress та Taobao, а також JD.com, визнана світовими лідерами у сфері електронної комерції. Їхні інноваційні підходи до організації торгових майданчиків забезпечують велику кількість пропозицій та високий рівень конкуренції, що сприяє вибору для споживачів.

Ключовим елементом успіху електронної комерції в Китаї є впровадження ефективних цифрових платіжних систем. Актори, такі як Alipay та WeChat Pay, розробили та впровадили швидкі, безпечні та зручні способи електронних оплат, що включають в себе QR-коди, мобільні транзакції та інші інноваційні методи.

Розвиток електронної комерції та цифрових платіжних систем в Китаї свідчить про стрімкий перехід країни до цифрової економіки та ставить її в ряду провідних гравців у світовому масштабі.

Цифрова трансформація в Китаї впливає на ключові галузі, такі як виробництво, фінанси та логістика, сприяючи новаторському підходу до бізнесу та покращенню конкурентоспроможності.

У виробничому секторі диджиталізація привносить високий рівень автоматизації. Впровадження роботів, програмних систем штучного інтелекту та "розумних" технологій дозволяє підприємствам оптимізувати виробничі процеси, зменшувати витрати та підвищувати якість продукції. Китай активно впроваджує концепцію "Індустрії 4.0", яка передбачає повну цифрову трансформацію виробництва, відзначаючись високою автоматизацією та здатністю виробляти інтелектуальні товари [1].

Диджиталізація в фінансовому секторі Китаю відзначається впровадженням новаторських технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект та фінтех-рішення. Електронні платіжні системи, розроблені ключовими гравцями, роблять фінансові операції більш швидкими та безпечними. Великі технологічні компанії в Китаї стали важливими учасниками фінансового ринку, надаючи ефективні і інноваційні фінансові послуги.

Цифрова трансформація традиційних галузей є стратегічним кроком для Китаю в досягненні високої продуктивності, конкурентоспроможності та сталого економічного розвитку. Впровадження сучасних технологій забезпечує ефективність та інноваційність у всіх секторах економіки.

Динамічний процес диджиталізації в Китаї, хоча призводить до значного розвитку та модернізації, також стикається з великими викликами та ризиками, зокрема у сфері кібербезпеки та захисту особистих даних.

Зі зростанням кількості підключених до Інтернету пристроїв і об'єму обміну цифровою інформацією збільшується загроза кібератак та кіберзлочинності. Китай, як світовий лідер у сфері технологій, стає особливою мішенню для хакерських атак і кібершпигунства. Захищати від таких загроз потрібно не лише державні, але і підприємницькі та громадянські структури.

Розширення диджиталізації супроводжується збільшенням обсягів збору, обробки та зберігання особистих даних громадян [2]. Захист приватності і особистої інформації стає важливим питанням, особливо в контексті розвитку систем штучного інтелекту та аналітики даних. Неправомірний доступ до особистої інформації може порушити конфіденційність громадян та підірвати довіру до цифрових технологій.

Співробітництво з іншими країнами у сфері кібербезпеки є важливою складовою у сучасному цифровому світі. Обмін інформацією та кращі практики допомагають створити спільний фронт для боротьби з кіберзагрозами та забезпечити стабільність та надійність цифрового простору.

У вирішенні цих викликів Китай може стати прикладом для інших країн, як ефективно збалансувати розвиток цифрових технологій із захистом приватності та кібербезпеки.

Зростання впровадження цифрових технологій в Китаї призводить не лише до економічного зростання, але і до соціальних викликів, зокрема до збільшення соціальних нерівностей через нерівний доступ до технологій та різницю в освітньому рівні.

Нові інформаційні та комунікаційні технології значно розвинулися і зараз мають значний вплив на традиційну товарну торгівлю. У всьому світі виникла концепція цифрової торгівлі, яка привернула світову увагу. Цифрова торгівля - це форма торгівлі, в якій інформаційно-комунікаційні технології відіграють важливу роль. Характеристики цифрової торгівлі в основному подвійні.

По-перше, це цифровізація методу обміну. Інформаційно-комунікаційні технології змінили спосіб проведення традиційної торгівлі, а електронні комерційні платформи стали важливим центром для міжнародної торгівлі. Відображення інформації, торгові переговори, платежі та розрахунки податків проводяться в онлайн-режимі, що значно зменшує витрати на торгівлю та підвищує ефективність [3].

По-друге, це цифровізація товарів, тобто торгівля цифровими послугами: даними та продуктами у формі даних. Послуги торгуються глобально через інформаційні та комунікаційні мережі, а їх вплив на виробництво та транзакції продовжує розширюватися. Останнім часом нові технології, такі як хмарне обчислення та великі дані, продовжують розвиватися, а зміст цифрової торгівлі постійно диференціюється, особливо в Китаї та США.

Зростає і важливість цифрової торгівлі. Крім того, Китай збільшив свою цифрову торгівлю та вплив в різних регіонах, просуваючи свій проєкт "Шлях шовку". Відповідно до цього документу, метою є узяти під контроль цифрову торгівлю та проаналізувати цифрову торгівлю в Китаї, розділяючи її на торгівлю цифровими продуктами (програмним забезпеченням), цифровою послугою та електронною комерцією.

Доступ до якісної освіти та навичок в галузі інформаційних технологій стає критичним елементом у цифровому суспільстві. Особи з високим освітнім рівнем можуть легше адаптуватися до нових технологій та знаходити інноваційні шляхи для використання їх у своєму житті та кар'єрі.

З іншого боку, особи з меншим рівнем освіти можуть залишатися позаду та відчувати соціальне виключення.

Держава повинна активно вживати заходів для зменшення соціальних нерівностей, породжених диджиталізацією. Це може включати в себе створення програм освіти та підтримки для тих, хто має обмежений доступ до технологій. Крім того, необхідно розвивати соціальні програми та ініціативи, спрямовані на забезпечення рівних можливостей для всіх шарів населення.

У вирішенні цих проблем держава, громадянське суспільство та приватний сектор повинні працювати разом, створюючи інклюзивні стратегії та політики, які допоможуть забезпечити, що вигоди цифрової трансформації доступні для всіх громадян.

Диджиталізація в Китаї представляє собою ключовий фактор, що визначає та впливає на всі аспекти сучасного суспільства. Зростання кількості інтернет-користувачів, розвиток електронної комерції, цифрова трансформація традиційних галузей та інші аспекти диджиталізації взаємодіють для стимулювання економічного зростання та підвищення якості життя населення.

Однак важливо враховувати та вирішувати виклики, які супроводжують цей процес. Кібербезпека та захист особистих даних стають критичними аспектами у зв'язку із зростанням обсягів цифрової інформації. Державі необхідно активно розробляти та впроваджувати стратегії для забезпечення безпеки та конфіденційності даних громадян.

Соціальні наслідки та нерівності, які виникають з диджиталізації, вимагають відповідального підходу з боку держави та суспільства. Розвиток програм освіти та соціальних ініціатив допоможе зменшити різницю в доступі до технологій та в навичках використання цифрових інструментів.

Узагальнюючи, ефективне вирішення цих викликів та ризиків дозволить Китаю максимально використовувати потенціал диджиталізації для досягнення сталого економічного та суспільного розвитку. Важливо підтримувати баланс між технологічними досягненнями та соціальною справедливістю для забезпечення благополуччя всього суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Huang, Jie (Jeanne), Digitalization of Special Economic Zones in China (February 2022). Forthcoming in Julien Chaisse and Cristián Hernan (eds.), The Elgar Companion to the WTO, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4426510> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4426510>
2. Guo, Xuefan and Xu, Dingyi and Zhu, Kunfu, Measuring Digitalization Effects in China: A Global Value Chain Perspective. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4441734> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4441734>
3. Park, Kayoung, Digital Trade in China and its Implications (December 31, 2020). Korea Institute for Industrial Economics and Trade Research Paper No. 20/IER/25/6-5, KIET Industrial Economic Review, Vol. 25 No. 6, pp. 50-59, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4196222> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4196222>

*Добродєєва Зу-Пей Діана
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

СУЧАСНИЙ СТАН РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВСТРАЛІЇ ТА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ

Незважаючи на те, що Австралія і Нова Зеландія знаходяться далеко від України вони є не тільки важливими економічними партнерами України, але і союзниками України у війні проти Росії.

Так, ці країни засудили повномасштабну війну Росії проти України з 24 лютого 2022 року, та після її початку Австралія і Нова Зеландія здійснюють постійну фінансову підтримку України.

Динаміка торговельного балансу та балансу торгівлі послугами Австралії та Нової Зеландії представлена у таблиці 1 нижче.

Експорт товарів з Австралії зростає за період з 2018 року до 2022 року з 258 млрд. дол. США до 413 млрд. дол. Серед основних статей експорту Австралії варто відзначити залізну руду, вугільні брикети, газ, отриманий з нафти, золото та пшеницю, що здебільшого направляються до Китаю, Японії, Південної Кореї, Індії та Тайваню (провінції Китаю).

У 2021 році Австралія стала найбільшим у світі експортером залізної руди (118 млрд. дол.), вугільних брикетів (54 млрд.), необробленого нікелю (4 млрд.), вовни (2 млрд. дол. США) та цинкової руди (2 млрд. дол.).

Імпорт товарів до Австралії зростає за період з 2018 по 2022 роки з 237 млрд. дол. США до 301 млрд. дол. Основними статтями імпорту товарів до Австралії варто відзначити нафтопродукти, автомобілі, вантажні автомобілі, телевізійне та радіообладнання і комп'ютери, які переважно постачаються з Китаю, США, Японії, Таїланду та Німеччини.

Що до складових первинних доходів, то надходження від оплати праці до Австралії знизилась за період 2018-2022 років з 1,8 млрд. дол. США до 1,2 млрд. А виплати з економіки Австралії за статтею оплата праці знизилась за період 2018-2022 років з 6,1

млрд. дол. США до 5,0 млрд. дол. США (див. табл. 1). За період 2018-2022 років надходження від оплати праці до Австралії були менші, ніж виплати за кордон нерезидентам країни.

Це свідчить про те, що країна сплачувала більше коштів нерезидентам за їхню працю, ніж отримувала доходів від праці своїх громадян за кордоном. Надходження доходів від інвестицій Австралії зросли з 46 млрд. дол. США до 62 млрд. дол. США за той же період. Виплати доходів від інвестицій також збільшились з 89 млрд. дол. США до 134 млрд. дол. США.

Таблиця 1

Торгівельний баланс та баланс торгівлі послугами Австралії за 2018-2022 роки у млн. дол. США

	2018	2019	2020	2021	2022
Сальдо торгівлі товарами	20 835,6	48 095,1	40 510,2	87 478,2	112 396,5
Експорт товарів	257 957,7	271 522,3	251 417,5	345 277,9	413 411,1
Імпорт товарів	237 122,1	223 427,2	210 907,3	257 799,8	301 014,5
Сальдо торгівлі послугами	-5 233,8	-627,9	9 942,9	3 329,6	-15 194,6
Експорт послуг	69 173,5	70 662,6	49 295,2	44 736,1	51 105,8
Імпорт послуг	74 407,3	71 290,5	39 352,4	41 406,4	66 300,4

Джерело: складено автором на основі даних [1-8].

Динаміка торговельного балансу та балансу торгівлі послугами Нової Зеландії представлена у таблиці 2 нижче. Протягом періоду 2018-2022 років експорт товарів Нової Зеландії відзначився зростанням з 39,9 млрд. дол. США до 46,1 млрд. дол. США (див. таблицю 2).

Основними категоріями експорту товарів Нової Зеландії є концентроване молоко, м'ясо овець та кіз, необроблена деревина, заморожене м'ясо великої рогатої худоби та вершкове масло, які експортуються переважно до Китаю, Австралії, Сполучених Штатів, Японії та Південної Кореї.

У 2021 році компанії Нової Зеландії виступали одними з найбільших у світі експортерами залізної руди, вугільних брикетів, необробленого нікелю, вовни та цинкової руди. Імпорт товарів Нової Зеландії також зріс за період 2018-2022 років з 43,4 млрд. дол. США до 53,9 млрд. дол. США (див. таблицю 2).

Таблиця 2

Торгівельний баланс та баланс торгівлі послугами Нової Зеландії за 2018-2022 роки у млн. дол. США

	2018	2019	2020	2021	2022
Сальдо торгівлі товарами	-3 523,1	-2 437,4	1 478,4	-4 132,8	-7 743,1
Експорт товарів	39 917,4	39 687,2	38 280,3	45 097,2	46 183,5
Імпорт товарів	43 439,7	42 124,6	36 801,3	49 229,9	53 927,2
Сальдо торгівлі послугами	3 358,9	2 630,7	575,9	-3 929,9	-5 736,9
Експорт послуг	18 291,7	18 187,9	11 892,4	9 825,5	11 278,8
Імпорт послуг	14 932,1	15 557,2	11 317,1	13 753,9	17 015,7

Джерело: складено автором на основі даних [1-8].

З Австралією та Новою Зеландією Україна до повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році здійснювала активну зовнішню торгівлю. За останні до повномасштабної війни з Росією війни роки спостерігалось зростання експорту товарів до обох країн, а також збільшення імпорту товарів з них. Україна експортувала до Австралії металургійну та машинобудівну продукцію, пластикові вироби, жири та олії, а імпортувала мінеральні палива, машини, фармацевтичну продукцію та інші промислові товари. У торгівлі послугами також спостерігалася позитивна динаміка зі зростанням як експорту, так і імпорту послуг.

Однак, в умовах війни з Росією та блокування українських портів товарообіг між Україною та країнами регіону суттєво скоротився. Зокрема, за січень-вересень 2023 року товарообіг між Україною та всім регіоном «Австралія та Океанія» впав до рекордно низької величини у 93 млн. дол.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчить про значний потенціал розвитку економічної співпраці між Україною та Австралією і Новою Зеландією, який, безумовно, буде реалізований після вступу України в ЄС та перемоги у війні проти Росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Australia Trade [Електронний ресурс] // The Observatory of Economic Complexity. – Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/country/aus>
2. New Zealand Trade [Електронний ресурс] // The Observatory of Economic Complexity. – Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/country/nzl>
3. International Investment Position Statistics [Електронний ресурс] // IMF. – Режим доступу: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>
4. Special Data Dissemination Standard [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin/uploads/article/ED_metadata_en.pdf
5. Australia, Current Account. International Monetary Fund. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>
6. New Zealand, Current Account. International Monetary Fund. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>
7. Australia, Trade Balance. International Monetary Fund. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>
8. New Zealand, Trade Balance. International Monetary Fund. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>

Алмаз А. О.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТОРГІВЕЛЬНИХ БАЛАНСІВ КРАЇН ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Країни Південної Європи зіткнулися з важкою ситуацією після світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 років, яка викликала боргову кризу в євросоні, обумовлену великими державними боргами деяких країн регіону.

Боргова криза розпочалася в Греції, яка впродовж багатьох років, навіть до вступу до Європейського валютного союзу, накопичувала значні суми державного боргу. Хоча у

Іспанії, Португалії та Італії співвідношення державного боргу до валового внутрішнього продукту було меншим, воно все ж було також значним.

Однак спільними зусиллями країни Європейського Союзу подолали активну фазу боргової кризи, що свідчить про високий потенціал та позитивний вплив європейської єдності.

У дослідженні визначимо найбільш конкурентні товари експорту та імпорту країн регіону на прикладі Португалії та Італії.

Основними товарами, які Португалія експортує, є автомобілі та їх комплектуючі (3,1 млрд. дол. США), нафтопродукти (2,7 млрд. дол. США), шкіряне взуття (1,7 млрд. дол. США) і шини, вироблені з гуми, (1,3 млрд. дол.), що переважно експортуються до Іспанії (19,3 млрд. дол.), Франції (9,3 млрд. дол.), Німеччини (8,1 млрд. дол.), США (4,5 млрд. дол. США) і Великобританії (4,1 млрд. дол. США).

У 2021 році Португалія стала найбільшим у світі експортером агломераційної пробки (650 млн. дол. США), виробів з натуральної пробки (530 млн. дол.) і форм для капелюхів (майже 21 млн. дол.) [1-4].

Основними товарами, які Португалія імпортує, є сира нафта (4,5 млрд. дол. США), автомобілі (3,9 млрд. дол. США), транспортні засоби та їх комплектуючі (3 млрд. дол. США), нафтопродукти (2,5 млрд. дол. США) і упаковані ліки (2,3 млрд. дол. США), які імпортуються переважно з Іспанії (31 млрд. дол. США), Німеччини (11,7 млрд. дол. США), Франції (6,3 млрд. дол. США), Італії (5,2 млрд. дол. США) і Нідерландів (5,1 млрд. дол. США).

На початку третього десятиріччя XXI століття компанії Португалії були одними з найбільших у світі імпортерами необробленої пробки (105 млн. дол. США) і пробки без покриття (20,8 млн. дол. США) [1-4].

Разом з тим, результати проведеного аналізу свідчать про перевищення обсягів імпорту товарів Португалії над їх експортом, що відбилось у від'ємному сальдо торгівлі протягом останніх років.

Далі проаналізуємо обсяг та структуру торгівлі послугами країни. Головними компонентами експорту послуг з Португалії є подорожі (8,8 млрд. дол. США), різноманітні бізнесові, професійні та технічні послуги (4,9 млрд. дол.), послуги авіатранспорту (2,3 млрд. дол.) та морського транспорту (916 млн.).

Основними складовими імпорту послуг в Португалії є різноманітні бізнесові, професійні та технічні послуги (4,1 млрд. дол. США), подорожі (3,1 млрд. дол.), послуги морського транспорту (1,4 млрд. дол.), авіатранспорту (1,3 млрд. дол. США) і фінансові послуги (600 млн. дол. США).

Традиційно торгові переваги Італії базувалися на текстилі, продуктах харчування та промислових товарах. Проте у другій половині 20-го століття виробництво металургійного та машинобудівного секторів значно зросло, включаючи автомобілі, і стало більшою частиною загального експорту. Саме тому зараз найбільшими клієнтами італійського експорту є Німеччина, Франція, США, Велика Британія та Іспанія.

Щодо імпорту, основними товарами є металопродукція та продукція машинобудування, головними постачальниками є Німеччина, Франція, США та Великобританія. Імпорт хімікатів, транспортних засобів і корисних копалин також є важливим для країни. Італія також є великим імпортером енергоресурсів, зокрема нафти з Північної Африки та Близького Сходу [1-4].

Більшість часу, за винятком 2022 року, торговий баланс Італії виявлявся позитивним, що однозначно свідчить про перевагу експорту над імпортом товарів. Однак ситуація з балансом послуг була протилежною – річний імпорт послуг завжди переважав їх експорт, за винятком літніх місяців у деяких роках із-за значного напливу іноземних туристів в Італію.

Результати дослідження свідчать про те, що Італія є другим найбільшим ринком для українського експорту в Європі, після Польщі. Більшість років Україна виступала більше як експортер, ніж імпортер, за винятком кризових років (2020 р. - пандемія, 2022 р. - повномасштабна війна в Україні).

Слід зазначити, що усі великі країни Південної Європи є членами НАТО та засуджують повномасштабну війну Російської Федерації проти України, яка почалася з 24 лютого 2022 року. При цьому країни Південної Європи не лише прийняли величезну кількість біженців з України, а і постійно постачають військову зброю Україні та надають їй гуманітарну та фінансову допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. The Observatory of Economic Complexity. Spain. ОЕС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/country/esp>
2. World Bank Open Data. The World Bank. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://data.worldbank.org>
3. The Observatory of Economic Complexity. Portugal. ОЕС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/country/prt>
4. IMF Balance of Payments and International Investment Position Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1390030341854>.

Дерябін Р.О.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПОТОЧНИХ РАХУНКІВ БРАЗИЛІЇ ТА АРГЕНТИНИ

Економічні системи Аргентини та Бразилії є двома найбільшими господарствами країн Південної Америки. Разом з тим останні десятиріччя саме Бразилія стала ключовою країною для європейських експортерів та інвесторів у Південній Америці. Проте, варто врахувати, що економіка Бразилії сильно залежить від цін на сировину, і саме тому країна намагається підтримувати ефективні політико-економічні зв'язки з країнами, що є експортерами ресурсів.

При цьому слід також зазначити, що Аргентина та Бразилія мають не лише економічний, а й соціально-політичний вплив на країни регіону та світу у цілому. Зокрема, Бразилія є членом впливового об'єднання держав, що розвиваються, БРІКС, до якого належать ще Росія, Індія, Китай та Південно Американська Республіка, а Аргентина отримала запрошення, стати членом БРІКС.

На рисунку 1 наведено порівняльний аналіз стану рахунку поточних операцій Бразилії та Аргентини за останні роки.

Згідно з проведеним аналізом, який відповідає динаміці поточних рахунків, зображених на рисунку 1 майже за весь період сальдо поточного рахунку операцій в Бразилії та Аргентині було від'ємним, що вказує на його дефіцит. Це свідчить про виклики національним ринкам обох країн та про меншу конкурентоспроможність їхньої економіки порівняно з іншими країнами.

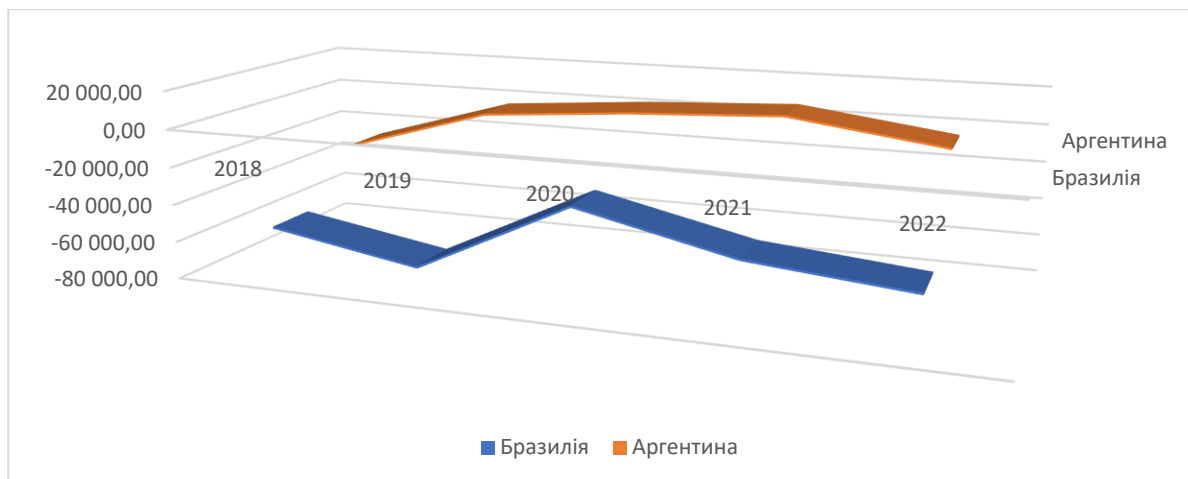

Рис. 1. Динаміка рахунку поточних операцій за 2018-2022 рр., млн. дол. США
Джерело: складено автором на основі даних [1, 2].

Динаміка поточних рахунків обох країн є нестабільною: у 2019 році дефіцит в Бразилії збільшився на 25%, досягнувши свого максимуму, тоді як в Аргентині навпаки зменшився майже у 8 разів, перетворившись на позитивний у 2020 році, але в 2022 році знову відзначився дефіцитом.

Таким чином, рахунки поточних операцій в Аргентині та Бразилії показують спад упродовж останніх років, що є ознакою фінансової та економічної нестабільності у країнах.

Отже, імовірно, що саме тому у 2023 році уряд Аргентини вирішив суттєво послабити національну валюту більш ніж на 50% до долара США, що має допомогти уникнути гіперінфляції у країні та подолати фінансово-економічну кризу у країні.

Для досягнення цієї мети керівництво країни планує також суттєво скоротити державні витрати та взагалі підвищити рівень міжнародної конкурентоздатності національної економіки.

Україна, подібно до деяких країн Південної Америки, зокрема Аргентини, також стикалася із періодами економічного спаду, девальвацією національної валюти та зростанням рівня бідності.

Таким чином, аналіз економічного розвитку країн Південної Америки, у першу чергу Аргентини, зокрема її зовнішньоекономічних зв'язків, може бути корисним для подальшого використання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Brasil, Current Account. International Monetary Fund. URL: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>.
2. Mexico, Current Account. International Monetary Fund. URL: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>.

Кущак Д. С.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТОРГІВЕЛЬНИХ БАЛАНСІВ США ТА КАНАДИ

США володіють найбільшою у світі економікою за обсягом номінального ВВП і займають друге місце за паритетом купівельної спроможності валют, поступаючись лише

Китаю. За даними на 2022 рік, США розташовуються на сьомому місці у світі за обсягом ВВП на душу населення. У 2022 році ВВП США становив приблизно чверть всієї світової економіки за номінальним показником. Долар США виступає як найбільш стабільна валюта, яка широко використовується в міжнародних операціях, і є провідною резервною валютою в більшості країн світу.

Канада, є також розвинутою країною та займає провідні позиції в багатьох міжнародних організаціях та індексах, що робить її привабливою для інвестицій. Країна відома своєю лідерською роллю в розвитку фінансових технологій. Канада активно бере участь у міжнародних проєктах, сприяючи розвитку та укріпленню свого економічного потенціалу та зовнішньоекономічних позицій. Як високорозвинена постіндустріальна країна, що є членом об'єднання G-7, Канада визначається основними секторами економіки, такими як сфера послуг, сільське господарство, гірничодобувна, деревообробна, нафтова і газова промисловості.

Проаналізувавши особливості торговельних балансів США та Канади, можна зазначити, що країни мають спільні тенденції та тісні економічні зв'язки. Так, понад 75% всієї канадської торгівлі здійснюється виключно зі Сполученими Штатами, що означає, що сучасна канадська економіка надзвичайно залежить від економічних подій в США та інтегрована з ними. Результати дослідження свідчать про те, що більша частина експорту Канади до США - це напівфабрикати, які потім комплектуються в Америці. Напівзібрані автомобілі становлять особливо численну категорію, і Канада та США спільно керують найбільшим автомобільним сектором на Землі, що базується в прикордонному регіоні Онтаріо та Мічиган. З США Канада імпортує багато товарів, включаючи продукти харчування, готові автомобілі, хімікати, книги, фільми та відеоігри. Загалом, Канада є найбільшим іноземним споживачем американських товарів, і Сполучені Штати мають додатне сальдо торгівлі з Канадою, що свідчить про те, що канадці купують набагато більше у Сполучених Штатах, ніж США купують у Канади.

Як і у випадку з торгівлею товарами, торгівля послугами Канади зосереджена на ринку США, на який у 2022 році припадало трохи більше 50% від загального обсягу торгівлі послугами Канади. Головні торговельні партнери США це Китай, Мексика та Канада. Щодо Канади, головними торговельними партнерами цієї країни є США, Китай, Мексика, Німеччина, Великобританія, Японія, Франція.

Упродовж досліджуваних років торговий баланс США є від'ємним. Дуже велике місце у системі дефіциту експортно-імпортової торгівлі товарами займають такі галузі, як споживчі товари, промислова сировина і матеріали, автомобільна продукція.

Результати дослідження свідчать про те, що торговий баланс Канади був від'ємним упродовж 2018-2020 років, а у 2021-2022 роках – додатним. У Канаді упродовж проаналізованих років сальдо торгівлі послугами є від'ємним. Найбільше значення спостерігається у 2021 році, а найменше у 2018 році.

Слід зазначити, що країни Північної Америки, насамперед США, є надійними торговельними та фінансовими партнерами України. Саме тому, навіть в умовах повномасштабної агресії Росії, між країнами продовжується тісне співробітництво, зокрема у фінансово-економічній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. United States, Current Account. International Monetary Fund. URL: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>.
2. Canada, Current Account. International Monetary Fund. URL: <http://data.imf.org/?sk=7A51304B-6426-40C0-83DD-CA473CA1FD52&sId=1542635306163>.

ЗМІНИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ПОЗИЦІЙ УКРАЇНИ, МОЛДОВИ ТА ГРУЗІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ *

Україна, Молдова та Грузія ще на початку XXI сторіччя чітко визначили пріоритети свого зовнішньоекономічного розвитку, які спрямовані на поступову інтеграцію та вступ до Європейського Союзу. Ці країни майже одночасно подали заявки на вступ до ЄС та отримали статус кандидатів на членство в ЄС.

У дослідженні визначимо зміни, які відбулись у зовнішньоекономічних позиціях України, Молдови та Грузії в умовах повномасштабної російської агресії, що відбилися в їх платіжних балансах та міжнародних інвестиційних позиціях.

Таблиця 1

Зовнішньоекономічні позиції України, Молдови та Грузії у 2021 та 2022 роках, у млн. дол.

Країни	Показники		2021	2022	Річні зміни
Грузія	Поточний рахунок	сальдо	-1 942,56	-1 120,17	822,39
		активи	11 481,39	14 428,57	2947,18
	Міжнародна інвестиційна позиція	пасиви	38 143,93	42 646,25	4502,32
		сальдо	-26 662,54	-28 217,68	-1555,14
Молдова	Поточний рахунок	сальдо	-1 699,10	-2 482,26	-783,16
		активи	6 440,64	6 506,24	65,6
	Міжнародна інвестиційна позиція	пасиви	11 677,09	12 691,09	1014
		сальдо	-5 236,45	-6 184,85	-948,4
Україна	Поточний рахунок	сальдо	-3 882,00	7 972,00	11854
		активи	159 098,96	168 174,54	9075,58
	Міжнародна інвестиційна позиція	пасиви	185 293,20	170 980,27	-14312,93
		сальдо	-26 194,25	-2 805,74	23388,51

Джерело: [1-3].

Аналіз даних, наведених у таблиці 1, свідчить про те, що серед трьох країн погіршення всіх зовнішньоекономічних показників відбулось лише у Молдові, для якої зменшилися як сальдо поточного рахунку, так і чиста міжнародна інвестиційна позиція. Це було пов'язано з погіршенням торговельного балансу у зв'язку зі збільшенням вартісних обсягів імпорту більше ніж на 32%. Молдова, підтримуючи санкції проти Росії, була вимушена зменшити закупівлі дешевих російських енергоносіїв, що призвело до суттєвого їх подорожчання у країні та відповідного погіршення торговельного балансу. Для покриття дефіциту поточного рахунку Молдова була вимушена залучити додаткові кредитні ресурси, що призвело зростання пасивів її міжнародної інвестиційної позиції у 2022 році на майже мільярд доларів США.

У Грузії, на відміну від Молдови, стан поточного рахунку у 2022 році у порівнянні з 2021 роком був набагато кращим. Це, у першу чергу, пов'язано з 250% зростанням доходів поточного рахунку Грузії по статті експорт транспортних послуг, що, безумно, було обумовлено приїздом до країни громадян Росії після початку повномасштабної агресії проти України та запровадження мобілізації. При цьому у Грузії не відбулось покращення чистої міжнародної інвестиційної позиції, бо поточний рахунок платіжного балансу країни залишається від'ємним та для його покриття необхідним є залучення іноземного капіталу, що і призвело до суттєвого збільшення пасивів інвестиційної позиції країни у 2022 році.

Серед країн, що досліджуються, та, напевно, серед усіх країн Європи найбільші покращення поточного рахунку та міжнародної інвестиційної позиції відбулись у 2022 році в Україні. Так, поточний рахунок країни збільшився на майже на 12 млрд. дол., а її чиста міжнародна інвестиційна позиція – на більш ніж 23 млрд. дол. Ці зміни були викликані наступними чинниками:

- зменшенням на 15 млрд. дол. відтоку капіталу за статтею доходи нерезидентів від інвестицій в Україну;
- погіршенням балансу торгівлі товарами та послугами на 23 млрд. дол.;
- збільшенням на майже 17 млрд. дол. доходів уряду від надходжень з-за кордону по статті вторинні доходи;
- зростанням до 10 млрд. дол. обсягів односторонніх платежів для неурядових установ України;
- отриманням урядом України позик на більш ніж 15 млрд. дол.;
- зростанням обсягу готівкової іноземної валюти поза банківської системи на 10 млрд. дол. США.

Разом з тим, результати аналізу чинників, що призвели до змін у платіжному балансі та міжнародній інвестиційній позиції України у 2022 році, свідчать про те, що формальне покращення показників викликане, у першу чергу, значними обсягами зовнішньої допомоги та залучених кредитних ресурсів і зростанням обсягу готівкової іноземної валюти поза національної банківської системи. А такий фундаментальний показник платіжного балансу, як сальдо торгівлі товарами та послугами України, в умовах повномасштабної агресії Росії суттєво погіршився, що у випадку продовження політики щодо штучної підтримки курсу національної валюти може призвести до нової фінансової кризи в Україні, що в умовах повномасштабної війни та можливого зменшення зовнішньої фінансової підтримки є дуже небезпечним для країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. International Monetary Fund. Balance of Payments and International Investment Position. Georgia. URL: <https://data.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52>.
2. International Monetary Fund. Balance of Payments and International Investment Position. Moldova. URL: <https://data.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52>.
3. International Monetary Fund. Balance of Payments and International Investment Position. Ukraine. URL: <https://data.imf.org/?sk=7a51304b-6426-40c0-83dd-ca473ca1fd52>.
4. National Bank of Ukraine. Balance of Payments. Georgia. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/BOP_y_en.pdf.

* Дослідження проведено у межах проекту 101048173- Monetary policy-ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH «Успіхи та недоліки монетарної політики Європейського Союзу: наслідки для України»

Funded by the
European Union

Наукове видання

**«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ
РОЗВИТОК КРАЇН В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ»**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори статей. Думки, положення і висновки, висловлені авторами, не обов'язково відображають позицію редакції.

Оригінал–макет виготовлено на кафедрі світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за сприянням Програми імені Жана Моне
Одеса, 65058, вул. Французький бульвар 24/26, Україна
e–mail: world.economy@onu.edu.ua

Підписано до друку 5.07.2023. Формат 60x84/8
Умов.-друк. арк. 4,3.